

АРТИЛЕРИЙСКИ ПРЕГЛЕД

НЕПРОВЕРИМА
ТА КРЕДОСТ ЛЕЖИ ЗА
ЧЕ ЧАСА ПОД ПРЮСТА
НА БЪЛГАРСКИ ВОИ
НАШЕТА АРТИЛЕРИ
ДАДЕ НА ВОЕННОТО
ЖЕЛО: ОГНЕВА ВЛА
ВЪЗТРАЖИВ ОГЪН, НА
СВРАНОТО И ЦЕНТРАЛНО
РАНО ЗАРЪБАВЕНЕ НА

100 ГОДИНИ ОТ БАЛКАНСКАТА ВОЙНА

АРТИЛЕРИЙСКИ ПРЕГЛЕД

април 2013

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

полк. инж. доц. д-р Нелко П. Ненов – главен редактор,
полк. инж. доц. д-р Красимир Г. Калев,
подп. инж. доц. д-р Чавдар Н. Минчев

Редактор: Светлана Зотова

Преводачи: Пепа Данкова-Богданова, Виктор Величков,
Валентина Енева, Милена Радева

Графичен дизайн: Христо Христов

Технически сътрудник: Румяна Лазарова

ISSN 1313-0420

Адрес на редакцията:

9713 Шумен, ул. “Карел Шкорпил” № 1

Факултет „Артилерия, ПВО и КИС”

Тел. (054) 801040 вътр. 54200, 54225

Факс: (054) 877 463

E-mail: artilerijski_pregled@abv.bg

Електронно издание

СЪДЪРЖАНИЕ

А
П

Празник	4
11 март – Празник на българската артилерия	4
Теория и практика на артилерията	13
Гюргаков Иван, Артилерийски процедури в системата на огневата поддръжка в маневрено формирование при водене на многонационални операции	13
История на българската артилерия.....	22
Ненов Нелко, Победата при Одрин 1913 година – триумф на българската артилерия.....	22
Старите страници оживяват	31
Вълков Ив., Победата при Одрин и ролята на артилерията	31
Артилерийски новини	41

CONTENTS

CELEBRATION.....	4
March 11 th – A Day of the Bulgarian Artillery	4
THEORY AND PRACTICE OF THE FIELD ARTILLERY	13
A Gurgakov Ivan, Artillery procedures in the system of fire support in a maneuver formation in multinational operations.....	13
A HISTORY OF THE BULGARIAN ARTILLERY	22
Valkov Ivan, The victory at Adrianople and the role of the bulgarian artillery....	31
ARTILLERY NEWS.....	41

ПРАЗНИК

11 МАРТ – ПРАЗНИК НА БЪЛГАРСКАТА АРТИЛЕРИЯ

Изминаха точно сто години от оня героичен за българското войнство и ценен не само за българската, но и за световната военна история боен подвиг, тържествено увенчан с победа на 13 март 1913 година. Тогава крепостта Одрин, създадена да противостои именно на нас - българите, пада, победена и повалена от ударите на нашия разрушителен артилерийски огън и завладяна с победния устрем на нашите храбри войски от Втора българска армия, командвана от генерал Никола Иванов.

Блясъкът на този национален подвиг не ще отслабне никога. Ще изтече много време, ще се сменят ред поколения, но времето никога няма да притъпи в съзнанието на потомството великата победа, която заедно с редица други победни подвизи на българския войник съставлява едни от най-бляскавите страници на българската история.

Днес повече от всякога ни е нужно да припомним и почетем онези примери в героичната ни история, които повишават националното ни самочувствие и ни правят горди с постиженията на предците ни. Вярно е, че само с историята не бива да се живее. Непознаването и незачитането на историята обаче ни обрича на това да я повторим като трагедия.

Поколението, което изнесе на плещите си Балканската война, бе закърмено и възпитано с внушенията и представите за неизбежния въоръжен двубой с Османската империя. Испитал силата на своето оръжие, силата на своя боен дух и вкусил от опиянението на победителя през Сръбско-българската война, българският народ очаква с нетърпение този двубой, двубой, който трябва да доведе до освобождението на поробените братя отвъд Рила и Родопите и до завършване на освободителния процес за българската народност, започнал още през Възраждането. Съзнанието за тази предопределеност, от една страна, а от друга – представата за могъществото на противника определят онази непоколебима жертвоготовност, с която цяла България застава под знамената в съдбоносната есен на 1912 година.

Тридесет и четири години българинът, преминал през родната казарма, е възпитаван в този дух. С песни, маршове, с обаянието и личния пример на българските офицери се укрепва още по-силно вярата на

българския народ в собствените му сили, вярата в успеха и сигурността в победата.

На простата и ясна формула: „Империята трябва да бъде победена!“ са подчинени всички усилия на народ и държава - финансови, стопански, политически и военни.

За постигане на основната цел България хвърля в борбата целия народ и всички ресурси на страната – безрезервно, без оглед на това с какви сили и средства участват другите съюзници. Затова няма никакво преувеличение в твърдението, че мечът на съюзените балкански народи, който съкрушава османската мощ, това е Българската армия. Ако искаме да бъдем още по-точни, трябва да добавим, че острието на този меч, което решава двубоя в съдбоносните боеве при Селиолу, Ескиполос и Петра и в най-кръвопролитното сражение в тази война – драматичната битка на линията Люлебургас – Бунархисар, това е Четвърта преславска дивизия. Този факт не е случаен. Тази дивизия, съставена от 7-и пехотен преславски полк от Шумен, 8-и пехотен приморски полк от Варна, 19-и пехотен шуменски полк от Разград, 31-ви пехотен силистренски полк от Силистра, както и военновременните полкове, които те създават – 43-ти и 44-ти пехотни полкове, и разбира се 5-и артилерийски полк (скорострелен и нескорострелен), набира бойците си от околиците: Преславска, Шуменска, Разградска, Поповска, Ески-Джумайска, Провадийска, Варненска, Балчишка, Добричка, Силистренска и Куртбунарска. Има като че ли някаква мистична орис в това предопределение на съдбата – синовете на българските земи около старинните престолнини Плиска и Преслав, откъдето някога тръгват на поход към Цариград далечните им прадеди под водителството на Крум и Симеон, да бъдат отново тия, които със същия устрем сломяват противниковите сили в Тракия, както преди едно хилядолетие и те също победоносно достигат до стените на възделената източноевропейска престолнина.

За българите от този край робството никога не е било равнозначно на абсолютен гнет, както е било за българите от Тракия и Македония. Близостта до морето, на Дунава и Русия прави свободния свят леснодостъпен за всеки сърцат българин, който не може да понесе потисничеството. В спомените на предишните поколения липсва ужасът от преживените кланета и масови насилия, а младите, които не познават робството, могат само да се чудят как е възможно да се робува цели столетия на една скапана империя. Това чувство за превъзходство внушава на бойците от Преславската дивизия оная самоувереност и решителност, които отличават всичките им действия. Полковете ѝ отиват смело и непоколебимо на среща с противника, те търсят тази среща, уверени в победата. Този дух на войниците от Четвърта преславска дивизия, а и духът на цялата ни армия, на целия ни народ е резултат на дълбоко осъзнатия патриотичен идеал за избавление на поробените

братя от Тракия и Македония, идеал, който създава това нечувано и невиждано единство между народ и армия. Въодушевлението от този идеал достига до екзалтация.

В настъпателния порив на преславци се е стигало до там, че на моменти е трябвало да се полагат усилия, за да се укроти устремът на тези човешки вълни. Едва ли е възможен по-лаконичен и по-внушителен израз на самоувереността, устрема и жертвоготовността на преславци от железните слова на техния безсмъртен марш:

Ечи ти, горди наш Балкан!
Ечи ти, милий великан!
„На нож!“ ний взехме и с „ура!“
Ески-полос и Петра.

Разбит, уплашен, нашият враг,
без бой предаде Лозенград.
„На нож!“ ний взехме и с „ура!“
Караагач и Чонгора.

Ечи ти, гордий наш Балкан!
Ечи ти, милий великан!
Кажи на Стефан Караджа,
че стигнахме Чаталджа!

Ечал си в древни времена,
възпял си много имена,
на нови българи сега
възпей геройските дела!“

МАРШ
НА
4. ПРЕСЛАВСКА ДИВИЗИЯ
ПО СЪЗДАВАНЕТО
ЕЧИ ТИ, ГОРДИЙ НАШ БАЛКАН.

Поевик - Мисир Неш СНАЖИД
Музика - НИКОЛА БЛАНКОВ
КАРМОДИНИКА - ДА ГЪЛБСОВ

СЪЗДАВАТЕЛИ
ТЕМПО 2/4 ЧАКЪЛ

За достойното отбелязване на 100-годишнината от Балканската война в Шумен бе създаден организационен комитет, в който се обединиха: Община Шумен; Областна управа Шумен; Национален военен университет „В. Левски“ и неговият Факултет „Артилерия, ПВО и КИС“ в Шумен; Шуменският университет „Епископ Константин Преславски“; Регионалният исторически музей; Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“; Държавен архив – Шумен; Областен съвет на ветераните от войните – Шумен; Областен съвет на Съюза на офицерите и сержантите от запаса и резерва – Шумен; Съюз на възпитаниците на военното на Негово величество училище; Съюза на военноинвалидите и военнопострадалите.

В рамките на тържествата се проведе Национална научна конференция под надслов „Триумфът на българското оръжие в Балканската война 1912-1913 година“.

В Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“ бе представена книгата на големия български учен историк академик Георги Марков „България в Балканския съюз срещу Османската империя 1912-1913 година“.

А
П

Г-н Иван Гранитски представя книгата на академик Георги Марков „България в Балканския съюз срещу Османската империя 1912-1913 година“

В продължение на два дни бяха припомнени най-важните моменти от Балканската война с основен акцент на победата при Одрин, както и участието на Североизточна България в бойните действия на 4-та преславска дивизия, на нейните полкове и дружини, на българската артилерия, на Шуменския крепостен артилерийски батальон. Предложен бе сравнителен анализ на артилерийската материална част и пехотното

въоръжение на воюващите страни. Достойно място бе отделено и на военачалниците на храбрата българска войска, както и на свещенослужителите по време на войната. Анализирани бяха приносите на българската авиация и българското военно разузнаване за овладяването на Одринската маневрена крепост.

Освен представяне на книгата на академик Георги Марков, бе представена и книгата на доц. д-р Лизбет Николова „Сага за Балканската война”, представляваща дневник за Балканска война на свещеник Иван Дочев от шуменския храм „Свети Три Светители”.

Държавен архив – Шумен представи документи за Балканската война от своите фондове във фойето на хотел „Шумен“.

Част от експозицията на Държавен архив – Шумен на документи и архивни материали свързани с балканските войни

Програмата включваше и тържествен концерт на Представителния ансамбъл на Въоръжените сили по случай 11 март – Празник на Българската артилерия, в големия салон на Драматично-куклен театър „Васил Друмев“.

Народната певица Гуна Иванова от представителния ансамбъл на въоръжените сили

На 13 март военнослужещите от Шуменския гарнизон, патриотичните и родолюбиви организации и гражданите на Шумен поднесоха венци и цветя пред паметници в гр. Шумен, свързани с Балканската война – това са паметникът на генерал Константин Каварналиев, паметникът чешма на 5-и артилерийски полк и паметника на загиналите в Балканската война дивядовчани.

*Паметник на
генерал Константин Каварналиев*

*Паметник на загиналите
в Балканската война дивядовчани*

Паметникът чешма на 5-и артилерийски полк

Гости на научната конференция бяха: кметът на община Шумен – г-н Красимир Костов; заместник-кметът на община Шумен по култура, просвета и образование – г-жа Живка Тонева; заместник областният управител на област Шумен – г-н Красимир Попов; Негово Високопре-

освещенство Варненски и Великопреславски митрополит Кирил; заместник-началникът на НВУ „В. Левски“ по учебната и научна част – полк. проф. д-р Георги Камарашев; големият български историк академик Георги Марков – един от най-добрите познавачи на Балканската история; г-н Иван Гранитски – журналист, поет, редактор, публицист, издател и общественик, главен редактор на издателство „Захари Стоянов“.

Гости на конференцията бяха представители на Националния военноисторически музей в София, на регионалните исторически музеи в Шумен, Велики Преслав, Търговище, Попово, Разград, Добрич, Силистра, В. Търново и Русе.

Наши гости бяха и военни историци и експерти от Военна академия „Г. С. Раковски“ - София, Националния военен университет „В. Левски“ - Велико Търново, преподаватели от Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, Университета по библиотекознание и информационни технологии – София, Югозападния университет – Благоевград, и други.

Почетните гости на конференцията по случай 100-годишнината от Балканската война

Многократно от различни трибуни сме изтъквали факта, че Шумен е безспорна столица на българската артилерия.

Тук веднага след освобождението през 1878 г. се формира една от първите шест артилерийски батареи в известния на шуменци квартал „Топхането“.

През 1880 година в Шумен се създава първият в България артилерийски полк - 2-ри артилерийски полк.

През първите месеци на 1881 година е поставено началото на известната полкова библиотека в Шумен, която допринася в голяма степен за самообразованието на артилерийските офицери. Тя е първата библиотека в Българската армия.

През август 1882 г. в Шумен е формирана първата българска далекобойна батарея това е 8,7-см самостоятелна артилерийска батарея.

На 31 март 1889 година в града се формира най-елитният български артилерийски полк – прославеният 5-и артилерийски полк.

Шумен става люлка на българската тежка обсадна артилерия още през 1895 година, когато се създава Шуменският крепостен артилерийски батальон.

В навечерието на Балканската война в Шумен са мобилизирани три артилерийски полка - 5-и скорострелен и 5-и нескорострелен артилерийски полк (всеки с по 36 артилерийски системи) и Шуменският крепостен артилерийски батальон (с 50 тежки обсадни оръдия и гаубици), или общо 122 артилерийски системи тръгват за бойните полета в Тракия.

Когато казваме, че Шумен е столица на българската артилерия, няма как да пропуснем факта, че тук, в Шумен, през 1951 година се пребазира създаденото през 1948 г. в София Артилерийско училище на България, чийто приемник е настоящият Факултет „Артилерия, ПВО и КИС“ на НВУ „В. Левски“.

Не на последно място в Шумен са създадени съответно през 1980 и 1979 година и функционират най-крупните в историята на България артилерийски формирования – 84-та фронтова артилерийска дивизия в състав четири артилерийски бригади с общо 284 артилерийски системи и 64-та фронтова противотанкова артилерийска бригада в състав 5 артилерийски противотанкови дивизиона с общо 90 противотанкови артилерийски системи.

Безспорен е фактът, че за постигане на победата при Одрин през 1913 година решаваща роля изиграва Българската артилерия. Аргументите за това са представени в статията „Победата при Одрин 1913 г. - триумф на Българската артилерия“.

Тук ще споменем само следното. На 11 март 1913 г. в 13,30 часа на обяд започва артилерийската подготовка на атаката на Одринската крепост. На Източния сектор – направлението на главния удар, на фронт около 10 км, 238 български оръдия (от които 118 тежка обсадна и гаубична артилерия) откриват ураганен огън по турските позиции към 5,30 ч. на 12 март. Това е невиджана до тогава плътност на артилерията, използвана в света. 424 е общият брой на всички оръдия, които българ-

А
П

ските артилерийски офицери съумяват да използват по най-ефективния начин.

При шурма на Одрин българската обсадна артилерия за пръв път във военната история използва т.нар. „огнен валяк“, по-късно наречен „огневи вал“, като метод за огнева поддръжка на атаката.

Българска иновация е „барабанныят огън“, т.е. артилерийската стрелба по мястото на подготвения пробив в противниковата отбрана, „обезпокоителният огън“, какъвто прилага обсадната артилерия по укрепленията нощем до началото на шурма.

За пръв път в света се използва като средство за недопускане на противникова контраатака т.нар. „преграден огън“, по-късно наречен „заградителен огън“.

По-голямата част от приложените форми и методи на използване на артилерията остават актуални и до наши дни. И днес в редица престижни енциклопедии по света те се определят като българска иновация и се изучават във всички военни академии.

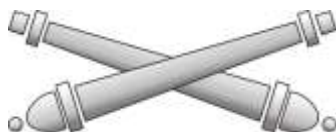
Инспекторът на артилерията на действащата армия през Балканската война ген. Пантелей Ценов изрича пророческите думи „Осмелявам се да изкажа мнението, че денят 26 март (по стар стил) да се установи на вечни времена за празник на българската артилерия. Нека на този ден от поколение на поколение да се разказва за този славен подвиг и да служи за пример на нашите потомци.“

Доста години по-късно този завет на заслужилия български артилерист, който между другото е и първият командир на 5-и шуменски артилерийски полк през 1889 г., става реалност. Със заповед на министъра на отбраната № 504 от 4 декември 1992 г. датата 11 март се чества като Празник на Българските ракетни войски и артилерия.

Днес, един век след това величаво събитие, за нас е чест да кажем:

„Честит празник, български артилеристи!

Бъдете достойни наследници на героите от Одрин.

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НА АРТИЛЕРИЯТА

АРТИЛЕРИЙСКИ ПРОЦЕДУРИ В СИСТЕМАТА НА ОГНЕВАТА ПОДДРЪЖКА В МАНЕВРЕНО ФОРМИРОВАНИЕ ПРИ ВОДЕНЕ НА МНОГОНАЦИОНАЛНИ ОПЕРАЦИИ

Иван Гюргаков

При провеждане на съюзни и многонационални операции за процедурите в системата на огневата поддръжка следва работният език да е английски. Това е така, защото силите, водещи такива операции, трябва да обменят значителна по обем информация до началото и в хода на операцията.

Успехът в дадена операция се постига чрез съвместните усилия на компонентите от трите вида въоръжени сили и родовете войски, обхванати в единна командна структура. При това компонентите могат да бъдат в национален или многонационален формат и да са формирани от представителите на сухопътните, военновъздушните и военноморските сили и силите за специални операции. При формирането на съвместни оперативни сили за изпълнение на конкретна операция държавите - участнички в коалицията, предоставят свои формирования за определен период, съгласно с утвърдените практики в НАТО.

Създаваните способности на многонационалните съвместни оперативни сили следва да съдействат за възможно най-бързо разрешаване на кризата. Това се постига чрез бързо развърщане на необходимите сили, съответстващи на развитието на кризата.

Един от важните проблеми в една операция е планирането и провеждането на огневата поддръжка и управлението на силите и средствата, предоставени от различни държави, за въздействие върху противника.

При това особено значение има обсъждането на плановете за огневата поддръжка, при което следва да се отчита и съгласува:

- взаимният обмен на артилерийски офицери за свързка;
- осигуряването на длъжностни лица, познаващи мерките за координиране на огневата поддръжка;
- осигуряването на длъжностни лица по огневата поддръжка, запознати с воденето на различни по напрежение операции.

Офицерите за свързка и огнева поддръжка трябва да се използват, когато артилерийските формирования влязат в командна и контролна връзка с такива от друга националност. Целта на обмяната на офицери-

те за свързка и огнева поддръжка е да се установи и поддържа близка, постоянна връзка между артилерийските формирования. Артилерийският офицер за свързка и огнева поддръжка трябва да бъде опитен, уверен, с подходящо звание. Той трябва да бъде напълно запознат с мисията на собствения си командир. Освен това артилерийският офицер за свързка и огнева поддръжка трябва да познава съюзните формирования и техните способности.

За да може огневата поддръжка да способства за единно разбиране на задачите и реда за изпълнението им при въздействие по противникови групировки, групи цели, групови и отделни цели, е необходимо разработване на съвместими бойни документи и използване на единни процедури по стрелба и управление на огъня.

При планиране и координиране на огневата поддръжка се разработват бойни документи, които следва да бъдат единни за формированията от коалицията. Бойните документи могат да бъдат писмени (текстови) или графични. Те се изработват ръчно или с помощта на технически средства на хартия, паус, топографски или специални карти, а могат и да се разработват на електронни или магнитни носители.

При разработването на бойните документи е необходимо да се спазват следните изисквания:

- Да се разработват само документите, необходими за практическо използване при бойното управление.
- По съдържание да бъдат кратки, ясни и точни, да не допускат двузначно тълкуване, да изключват общотеоретичните и общоизвестните положения.
- По структура и форма да бъдат нагледни и удобни за работата, което се постига чрез използване на методите на унификация, типови бланки и фрази.

Графичните документи трябва да осигуряват възможност за бързо размножаване и свеждане (предаване) до изпълнителите, а изображението на тях обстановка и всички елементи на решението трябва да се наясат ясно, без излишно украсяване и детайлизиране, без да се запълва топографската основа на документа.

Всеки документ трябва да притежава определен набор от елементи, които му придават необходимата юридическа стойност (количеството на използваните елементи се определя от вида на документа).

Документи, разработвани в центъра за координиране на огневата поддръжка на маневреното формирование:

- Анекс-Ф „Огнева поддръжка”, който включва:
 - текстуална част;
 - графична част, която е приложение към текстуалната;
 - сили и средства за огнева поддръжка;

- списък на целите;
- списък на номинираните цели за въздействие;
- списък на целите за незабавен отговор;
- списък на целите с особена важност;
- една или повече планови таблици за огъня;
- ресурсен план;
- схема на целите;
- схема за управлението на огъня;
- система за номерация на целите;
- схема на маньовъра;
- мерки за координиране на огневата поддръжка;
- други документи по решение на координатора на огневата поддръжка.

вата поддръжка.

Документи, разработвани в тактическия оперативен център на дивизиона за непосредствена и обща огнева поддръжка:

- Решение на командира на дивизиона
- Бойна заповед с анекси към нея
- План за огъня, който включва:
 - графична част;
 - списък на целите;
 - списък на целите с особена важност;
 - една или повече планови таблици за огъня;
 - ресурсен план;
 - схема на целите;
 - схема за управлението на огъня;
 - система за номерация на целите;
 - схема на маньовъра;
 - мерки за координиране на огневата поддръжка;
 - други документи по решение на командира на дивизиона.

визиона.

- Схеми за непосредствена охрана и самоотбрана
- Сигнали за управление на огъня
- Работна карта по разузнаването
- Карта за управление на огъня
- Карта за текущата тактическа обстановка

Документи, разработвани в центъра за координиране на огневата поддръжка на механизирания батальон:

- Анекс-Ф „Огнева поддръжка”, който включва:
 - текстуална част;
 - графична част, която е приложение към текстуалната;
 - сили и средства за огнева поддръжка;

- списък на целите;
- таблица за огъня;
- схема на целите;
- схема за управлението на огъня;
- система за номерация на целите;
- схема на маньовъра;
- мерки за координиране на огневата поддръжка;
- други документи по решение на координатора на ог-

невата поддръжка.

Документи, разработвани в батареята:

- Бойна заповед
- Работна карта
- Таблица на изчислените данни
- Картички за топогеодезично привързване или за контрол на топогеодезично привързване (може да се използват и разпечатки от бойния ред при използване на автоматизирана система за управление на огъня)
- Записи за стрелба
- Схеми за непосредствена охрана и самоотбрана
- Сигнали за управление на огъня

Изходни данни за планиране на огъня в артилерийската батарея са бойната заповед на командира на дивизиона и анексите към нея или извадки от тях (Анекс-Ф „Огнева поддръжка” в батальона), както следва:

- списък на целите;
- списък на целите с особена важност;
- таблица за огъня;
- ресурсен план;
- схема на целите;
- схема за управлението на огъня;
- система за номерация на целите;
- мерки за координиране на огневата поддръжка;
- схема на маньовъра.

За управление на артилерийския огън следва да се прилагат и единни процедури при управление на огневата поддръжка, като:

а) Команда за извикване на огън

Командата за извикване на огъня може да бъде разделена условно на три части:

- Подготвителна (предупредителна) част
- Разположение (координати) на целта
- Данни за целта и метод за водене на огън (обстрел) на

целта:

- (1) описание на целта;
- (2) допълнителни данни за целта;
- (3) способ за обстрел на целта и команди за управление на огъня.

Предупредителната част на командата се състои от следните елементи:

- **Observer Identification (mandatory)** - Идентифициране на наблюдателя (задължителен елемент) – служи като начало за осъществяване на комуникация между артилерийската предна наблюдателна група и офицера по огневата поддръжка (пункт за управление на огъня, команден пункт).

- **Mission type (mandatory)** – Тип на задачата (задължителен елемент) - **Fire Mission (Огнева задача)** - видът на огневата задача се указва допълнително - **Fire for Effect, Adjust Fire**.

- **Target number (mandatory)** - Номер на целта (задължителен елемент). Указва се с две букви и четири цифри.

- **Numbers of gun (conditional)** – Брой на огневите средства (в зависимост от условията и характера на изпълняваната задача).

Броят на огневите средства или подразделенията, привлечени за водене на огъня - обикновено се използва при водене на огън за осветяване, когато част от огневите средства се привличат за осветяване на местността, а останалата част за стрелба за поразяване.

ПРИМЕР: S9C27 THIS IS S9C37 FIRE MISSION ON KT2564 OVER

б) Положение на целта – положението на целта може да бъде показано по един от следните способности:

- **Чрез използване на координатна система (правоъгълни координати)**

- (1) Координатите на целта се предават в последователност дължина (изток/запад) и ширина (север/юг), предшествани от думата **GRID** – координатна мрежа. Дължината на всяка от координатите е между три и пет цифри.

- (2) Височината на целта (**ALTITUDE**) по правило се дава от артилерийската предна наблюдателна група, а при определени случаи и в центъра за координиране на огневата поддръжка.

ПРИМЕР: GRID 14910 52360 ALTITUDE 256 OVER

- **Чрез използване полярни координати**

- (1) Използва се в само в случаите, когато местоположението на артилерийската предна наблюдателна група е известно в центъра за координиране на огневата поддръжка. Полярните координати съдържат посока (ъгъл), разстояние и (превишение/понижение) на целта във височина спрямо наблюдателния пункт – определена в метри или ъглови

измервателни единици. При използване на полярни координати е необходимо в предупредителната заповед да се укаже **FIRE MISSION POLAR**.

**ПРИМЕР: DIRECTION 1240, DISTANCE 2000, UP 50
DIRECTION 1242, DISTANCE 1795, UP 23 MILS**

- **По номер на целта (от списъка на целите)** - чрез използване на предварително разработен списък на целите, разпространен до артилерийските предни наблюдателни групи.

ПРИМЕР: KT 1764

с) Описание на целта, допълнителни данни и способности за водене на огън. Описанието на целта включва задължителното или препоръчително определяне на някои от следните нейни характеристики:

(1) Тип на целта (задължително): Указва типа/подтипа на целта.

ПРИМЕР: HEAVY MORTAR

(2) Степен на защита: Осигурява информация, свързана със степента на защитеност (укритост) на различните типове цели.

ПРИМЕР: PRONE

(3) Размери на целта (задължително): При цели с правоъгълна форма размерите се указват по фронта и дълбочина, а при цели с кръгла форма се указва техният радиус.

ПРИМЕР: RADIUS 150 or 300 BY 150 ATTITUDE 1585

(4) Дейност на целта – осигурява информация, свързана с характера (вида) на дейност на целта.

ПРИМЕР: PREPARING TO MOVE

(5) Пример за описание на целта с всички нейни характеристики - **HEAVY MORTAR, RADIUS 150 OVER or HEAVY MORTAR, 300 BY 150, ATTITUDE 1585 OVER**

д) Бойни припаси

Този елемент посочва броя и вида на използваните бойни припаси. Артилерийската предна наблюдателна група може да изиска използването на бойни припаси с цел предизвикване на точно определен ефект (осветяване, заслепяване, задимяване). В останалите случаи координаторът на огневата поддръжка определя вида и броя на бойните припаси.

е) Видове огън и команди за управление воденето на огъня

(1) Видове огън

FIRE FOR EFFECT – Артилерийската предна наблюдателна група изисква водене на стрелба за поразяване без последващо коригиране на огъня.

ADJUST FIRE - Водене на стрелба за поразяване с последващо коригиране от артилерийската предна наблюдателна група.

BATTERY LEFT (OR RIGHT) Водене на методически огън през стандартен интервал от 5 секунди. При отделни конкретни условия на обстановката артилерийската предна наблюдателна група може да про-

мени определения интервал за водене на огън - **BATTERY RIGHT 10 SECONDS**.

CONTINUOUS ILLUMINATION - Непрекъснато осветяване – воденето на огън става през интервал, осигуряващ непрекъснато осветяване на района на целите.

CONTINUOUS FIRE – Водене на бърз огън – Прекратяването на воденето на огън продължава до получаване на команда **END OF MISSION** или до получаване на команди за временно прекратяване на огъня **CEASE LOADING** или **CHECK FIRE**.

➤ **Команди за управление на огъня**

AT MY COMMAND (FOLLOWED BY) FIRE

Подготвителна част „По моя команда”, последвана от изпълнителна - „Огън”, се използва в случаите, когато е необходимо артилерийската предна наблюдателна група да определи точното време за откриване на огън. Изпълнителната част на командата се подава след доклад на подразделенията за готовност за водене на огън, а при необходимост от незабавно извикване на огъня - по решение на артилерийската предна наблюдателна група.

RESTRICTED WHEN READY - Използва се в случаите, когато артилерийската предна наблюдателна група указва точното време за откриване и продължителността за водене на огън, като при това началното време се указва с четири цифри, а продължителността за водене на огън с три цифри. Тази команда дава възможност за водене на залпов огън по команда на координатора по огневата поддръжка.

ПРИМЕР: RESTRICTED WHEN READY, FROM 2359, FOR 65 MINUTES

TIME ON TARGET - Определя точното време за едновременно нанасяне на удар по определена цел от различните огневи средства за огнево поразяване, участващи в огневия удар. Указва се с четири цифри. На базата на това време се определя времето за откриване на огън.

ПРИМЕР: TOT 1525

TIME TO FIRE - Определя точното време (указано с четири цифри) за откриване на огън.

WHEN READY - Искане (разрешение) за откриване на огън от всяко едно огнево средство по готовност без изчакване готовността на останалата част от формирането. Прилага се, когато условията на обстановката налагат незабавно откриване на огън.

ж) Команди, подавани от артилерийската предна наблюдателна група

(1) **CEASE LOADING** – „Прекрати зареждането”

(2) **CHECK FIRING** – Команда за временно преустановяване воденето на огън, докато останалите бойни действия продължават.

А
П

(3) **FIRE** – Команда за извикване на огън, при използване на способа „По моя команда”.

(4) **CANCEL** - Команда за отмяна на по-рано подадена команда Cancel cease loading или Cancel check firing, както и за отмяна на други заповеди.

(5) **END OF MISSION** - Артилерийската предна наблюдателна група изпраща командата след завършване изпълнението на огневата задача.

(6) **BATTLE DAMAGE ASSESSMENT** – „Оценка на поразяването”.

Оценката на поразяването може да бъде изпратена като текстово съобщение или код, като броят на повредените или унищожени средства на противника се указва с максимум четири цифри. Съобщението може да бъде изпратено преди подаване на команда за край на изпълнението на огневата задача.

(7) **STOP** – Командата се използва за прекратяване на всякакъв вид действия с цел предотвратяване на инциденти. Отмяната на заповедта става чрез подаване на командата **CANCEL STOP**.

(8) **REPEAT**- „Повтори” - Използва се при водене на стрелба с последващо коригиране, за повторно извикване на огън на последните данни, като при необходимост се въвежда корекция в броя на снарядите, както и на привличаните огневи средства. При водене на стрелба за поразяване командата се използва за изпълнение на последната команда със същия разход на снаряди.

Таблица 1

ПРИМЕР 1: Задача по стрелба и управление на огъня

Forward Observer (C/S S9C37) (Артилерийска предна наблюдателна група)	FDC/CP (C/S S8C27) (Координатор на огневата поддръжка)	Remarks
“S8C27, This is S9C37 Fire Mission on target number KT 2015 Over” “S8C27 (Позивна), тук S9C37 (Позивна), огнева задача по цел номер KT 2015, край.	“S9C37, This is S8C27 Fire Mission on target number KT 2015 Out”	
Forward Observer (C/S S9C37)	FDC/CP (C/S S8C27)	Remarks
“GRID 14789 93658, Altitude 250, Over” ”Heavy Armor, radius 80, (300 by 150) Adjust Fire, At my command, Over” „Координати 14789 93658, Височина 250, край.” „Миновъргачна батарея, размери (300/200, радиус 80 m), коригиране на стрелбата (пристрелка на целта), По моя команда, край.”	“GRID 14789 93658, Altitude 250, Over” ”Heavy Armor, radius 80, (300 by 150) , strength 5, Adjust Fire, At my command, Over	

Таблица 2

ПРИМЕР 2: Доклад на артилерийска предна наблюдателна група
след коригиране на огъня:

FDC/CP (C/S S8C27)	Forward Observer (C/S S9C37)	Remarks
“Shot, Over” „Изстрел, край.” “Direction 5690, Distance 1520, Out” “Shot, Over” “Left 100, Drop 400, Out” “Shot, Over” “Drop 50, Fire for Effect, Out” “Shot, Over” “Rounds Complete, Over” „Завърши стрелбата, край”	“Shot, Out” “Direction 5690, Distance 1520, Over” “Ъгъл (дирекционен) 5690, разстояние 1520, край.” “Shot, Out” “Left 56, Drop 400, Over” “Shot, Out” “Drop 50, Fire for Effect, Over” “Rounds Complete, Out”.	FDC/CP указва на артилерийската предна наблюдателна група началото и края на изпълнението на огневата задача.
“This is S9C37 Fire Mission on target number NG 4203 - GRID 14789 93658, Altitude 250, Heavy mortar Bty, 300 by 150, Fire for effect, Two Rounds, HEA, when ready, Over” “Shot, Out” “Rounds Complete, Out” “End of Mission, moderate damage to tank formation, Over” „Край на стрелбата, извършвам оценка на пораженията (загубите) на целта, край.”	“This is S9C37 Fire Mission on target number NG 4203 - GRID 14789 93658, Altitude 250, Heavy mortar Bty, 300 by 150, Fire for effect, Two Rounds, HEA, when ready, Out” “Shot, Over” “Rounds Complete, Over”. End of Mission, moderate damage to tank formation, Out”	Message from Art. Bn. TOC to FO 1 and 1 Art. Bty “This is S9C37 Fire Mission on target number NG 4220 from target list number 01, Fire for effect, Two Rounds HEA, Over”

Съвместимостта между формированията на полевата артилерия изисква еднакво разбиране на начина на планиране и управление на огъня в тях.

Офицерите за свръзка и огнева поддръжка трябва да се използват, когато артилерийските формирования влезнат в състава на командна и контролна връзка с артилерийските формирования от друга националност.

Различията в националните процедури при изпълнението на огневите задачи в многонационални операции изискват спазването на стандартни оперативни процедури. При липса на регламентирани такива се използват стандартните оперативни процедури, разработени за провеждането на текущата операция.

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРСКАТА АРТИЛЕРИЯ

ПОБЕДАТА ПРИ ОДРИН 1913 ГОДИНА – ТРИУМФ НА БЪЛГАРСКАТА АРТИЛЕРИЯ

Нелко Ненов

Фактите и обстоятелствата за великата победа при Одрин по време на Балканската война през 1913 година в голямата си част са известни на историците и на експертите. Аз нямам претенции да правя нови научни открития. Ще се опитам само да наблегна на най-съществените доводи, които определят тази победа наистина като триумф на българската артилерия.

Използвал съм спомени и публикации на участниците, на главните герои в това историческо събитие, намерили място в различни издания и най-вече на страниците на списание „Артилерийски преглед“, издавано за времето от 1923 до 1960 година от специално учреден фонд „Артилерийски преглед“, чийто председател е инспекторът на българската артилерия. През 2007 година с много ентузиазъм, с много амбиции и с много любов ние, преподавателите от Шуменския артилерийски факултет на Националния военен университет, възстановихме издаването на списанието, което поддържахме вече седма година.

И така, военните командири и началници, на които се позовавам, са: командващият артилерията на действащата армия ген. Пантелей Ценов, командващият 2-ра армия ген. Никола Иванов, началникът на щаба на 2-ра армия полк. Никола Жеков, началникът на артилерията на 2-ра армия полк. Кушев, командирът на източния сектор при Одрин ген. Георги Вазов, началникът на обсадната артилерия полк. Стоян Загорски, командирът на Шуменския крепостен артилерийски батальон подп. Петко Вълчанов, командирът на Софийския крепостен артилерийски батальон подп. Стефан Славчев, командирът на 5-и скорострелен артилерийски полк полк. Георги Манов, командирът на 5-и нескорострелен артилерийски полк подп. Димитър Кацаров и командирът на 1-во артилерийско отделение от 5-и скорострелен шуменски артилерийски полк майор Мартин Друмев.

Българското военно командване под влияние на общи теоретични шаблони и на чужди внушения, непознавайки всички фактори, определящи нашия и противниковия военен потенциал, в значителна степен омаловажава своята и надценява турската сила. Този критерий заляга и в общия оперативен план на нашата армия. В очите на меродавните

военни фактори у нас по това време Одрин внушава със своята съпротивителна сила някакъв мистичен ужас.

Мнението на оптимистите, каквито между другото има доста, най-вече измежду просветените и компетентни офицери артилеристи и някои генералщабни офицери, се приема за лекомислие и не се споделя от отговорните фактори, като помощник-главнокомандващия ген. Савов и началника на щаба на действащата армия ген. Фичев, например.

Едни от вярващите в превъзходството на нашата армия, тук трябва да споменем най-вече ген. Н. Иванов и полк. Н. Жеков, допускат възможността за щурмуване на Одрин дори и с оскъдните наши обсадни средства, но използвани по един оптимален начин. Към тях се присъединяват и по-видни артилеристи с висше артилерийско образование, които познават добре ефикасността и разрушителната сила на новата тогава артилерия от среден и голям калибър, както и новите значително повишени възможности на скорострелната артилерия, въведена на въоръжение в Българската армия от началото на 1904. Тази година се оказва повратна за българската артилерия.

Между тези хора на първо място трябва да споменем артилерийския инженер подполковник Стефан Славчев.

Той е един от най-добрите познавачи на Одринската крепост и по това време е командир на Софийския крепостен артилерийски батальон.

В хода на занятията по подготовка на офицерския състав Славчев¹ влиза в ролята на комендант на крепостта, като определя най-вероятните посоки, по които ще настъпят главните сили на противника, най-подходящото разпределение на силите и средствата, както и най-подходящото използване на артилерията и на подвижния пехотен резерв на гарнизона.

За подполковник Славчев е ясно, че атаката ще има най-сигурен успех, ако се извърши на североизточния ъгъл на фортовата линия срещу укреплението Айваз баба и страничната до него Таш табия, а на запад до река Тунджа. Славчев правилно определя, че насоченият именно тук удар ще пренебрегне силно укрепения форт на запад между реките Тунджа и Марица и северно от река Провадийска, където има достатъчно места за разполагане на обсадната артилерия на закрити огневи позиции. Тя може да се разположи така, че да води кръстосан огън както по избраните за атака укрепления, така и по батареите на отбраната, които се намират между тях.

Подп. Славчев прави точен анализ и определя колко боеприпаси и с какъв калибър са необходими за разрушаване на отбранителните съо-

¹ Иванов, И. Артилерията при атаката на Одринската маневрена крепост на 12 и 13 март 1913 г. сп. „Артилерийски преглед“, април 1930 г., кн. 1, година IV

ръжения и подавяне на артилерийските позиции, за да се подготви атаката на пехотата. Следва разчет на необходимите оръдия за изстрелване на тези снаряди в рамките на 5 денонощия. Толкова според него трябва да продължи подготовката и самата атака. Изводът, който прави Славчев, е, че българската артилерия не е достатъчна. Необходими са още 20-30 батареи (80-120 оръдия). Тяхното закупуване се оценява на 30 милиона лева.² Тези милиони българското правителство така и не осигурява. Българските правителства в целия предвоенен период като че ли не могат да осъзнаят необходимостта от засилване на организационната мощ на армията и нейното превъоръжаване и снабдяване. Всичките правителства възприемат политическата платформа: „сгъстена по щат военна организация, съобразно податните сили на народа“.

За да се убедят политическите лица, че е необходимо да се увеличи артилерийската ни мощ, през 1911 г. се предвиждат маневри край Шумен³, за да се види, че с наличните оръдия е невъзможно да се получат бързи резултати срещу която и да е крепост, камо ли срещу Одрин. За съжаление, те са отложени. През лятото на 1912 г. маневри са проведени също край Шумен, но когато събитията вече са на зрялост към война.

Независимо от това, след осигуряване на българската армия със скорострелна возима и товарна артилерия през периода 1904–1906 г. българските артилериисти за 6-7 години стават едни от най-добрите и най-подготвените в Европа. Те изучават подробно тактиката на скорострелната артилерия и взаимодействието ѝ с пехотата. Наред с това всяка година най-малко за по два месеца батареите и полковете напускат казармите и провеждат полеви занятия с бойни стрелби с всички видове бойни припаси.

През същия период се издават редица трудове, които анализират и обясняват реда за действие на войските при обсада и атака на крепости. Такъв е „Одрински укрепен лагер“. Всичко за Одрин тук е подробно описано: всички укрепления, тяхното устройство, състояние на мостовете, понтоните, теснолинейната жп линия, складовете и др. През 1912 г. се отпечатва актуална, точна топографска карта, приготвена за нуждите на българската артилерия, с напечатани на нея позиции на всички артилерийски батареи на турците. Важно е да се каже, че с подобна карта не разполага дори комендантът на крепостта Шукри паша. Изчислени и точно определени са позициите на 402 оръдия с голяма

² Недев, Н. Превземането на Одрин на 13 (26) март 1913 г. В-к „Мир“ бр.11308, 2 април 1938 г.

³ Друмев, М. С 1/5 полско скорострелно отделение в боя при Одрин. сп. „Артилерийски преглед“, април 1930 г., кн. 1, година IV, с. 151

далекобойност, други 122 оръдия от подвижния артилерийски резерв, или всичко 524 оръдия⁴.

През 1909 г. военният инженер ген. Георги Вазов печата „Кратко упътване за действие против крепостите и атаката им“, а през 1911 година официално се отпечатва „Наставление за действие на войските при атака и отбрана на крепостите“.

Друг важен момент за нашата армия е наличието и състоянието на българската тежка крепостна артилерия. Към началото на войната България притежава три крепостни артилерийски батальона – Софийски, Шуменски и Видински. Те са превъоръжени с 12- и 15-см дълги оръдия, които обаче са тежки за поход и бавни за действие на полето и са с обемисти платформи. Техните качества не задоволяват изискванията.

В началото на двадесети век българският артилерийски инженер майор Калин Найденов проектира 15-см гаубица на полски лафет и френският производител Шнайдер изготвя първия модел и го представя на изложение в Париж.⁵ Това е забележително събитие във военната ни история. В никоя войска няма подобни гаубици, които да бъдат подвижни и да следват войските и в същото време да са с висока мощност и ефективност. През 1903 година България има вече 36 от тези гаубици. По-късно и други водещи европейски държави ги приемат на въоръжение, следвайки българския пример.

Във военното дело е аксиома, че при атака на една крепост се изисква превъзходство в артилерия, изразяващо се както по отношение на далекобойността, така и по отношение на действителността на огъня. Нашето положение при Одрин, за съжаление, далеч не е такова. Точно затова и заслугите на нашата артилерия, и особено на обсадната, заслужават най-висока оценка.

Генерал Иванов прави верния извод⁶, че въпреки превъзходството си, турските артилерийски отбранителни средства са разхвърляни по целия фортови пояс и съсредоточаването им на едно място за кратко време е невъзможно. А нашите артилерийски средства, макар и по-малко на брой, са групирани на най-важния пункт. От друга страна, стрелбата на турските крепостни оръдия е ексцентрична и не може да бъде групирана в една посока, а разполагането на нашата артилерия е такова, че предполага съсредоточаване на огъня от всички обсадни оръдия във всяка точка на крепостта. Всички турски батареи са видими за земното разузнаване, а нашите са скрити и ненаблюдаеми за противника.

⁴ Недев, Н. Пос. съч.

⁵ Ангелов, А. “Генерал-майор Бончо Балабанов“. сп. „Артилерийски преглед“, август 1931 г., кн. 5, година V, с.506-507

⁶ Иванов, И. Пос. съч. с.8-9

Всички тези доводи са изнесени от българските артилериисти пред генерал Иванов, което му дава голямата увереност в успеха, за да защити своята позиция пред главното командване.

И така, под ръководството на ген. Иванов при Одрин на 10 март има 107 000 българи и 46 000 сърби, или общо 153 000 души със 102 батареи, които представляват 99 дружини, 23 картечни роти, 9,5 ескадрона или 83 754 пушки, 94 картечници, 420 оръдия и 1104 саби. За атакуване на източния сектор, където се търси решаващият удар, са назначени само български войски – 50 дружини, 226 оръдия, 50 картечници, 1104 саби (626 са сръбски).⁷

След преместване на Главната квартира на действащата армия на 6 декември 1912 г. в Лозенград със заповед по армията е назначена комисия под председателството на командира на 2-ра армия генерал Никола Иванов и членове генерал Пантелей Ценов, генерал Янков - началник на инженерните войски, генерал Георги Вазов, сръбският генерал Степанович, началникът на щаба на 8-а тунджанска дивизия полковник Русев, артилерийските полковници Кушев и Загорски и майор Неделчев.⁸ На тази комисия е възложено да обсъди всестранно въпроса с атаката на Одрин и да представи своето предложение. В крайна сметка комисията предлага крепостта да се атакува от източния сектор като най-удобен. Същата счита, че е необходимо да се привлече на този сектор цялата обсадна и тежка артилерия, с която се разполага, а също и да се усили секторът с всички свободни пехотни и инженерни войски от другите театри на военните действия.

На 11 декември 1912 г. в качеството си на началник на обсадната артилерия полковник Стоян Загорски съставя план за артилерийската подготовка на атаката на крепостта и план за разпределение на обсадните батареи на източния сектор. На 12 декември всичко това е докладвано на командващия 2-ра армия генерал Никола Иванов. Планът е одобрен без никакви забележки.

На 14 декември генерал П. Ценов представя пред Щаба на действащата армия протокола с решението на комисията.

След решението на комисията Щабът на 2-ра армия изготвя план за атаката, който е прегледан и одобрен от командващия 2-ра армия на 20 декември с рапорт № 2670 на генерал Иванов и изпратен в Главната квартира, където също е одобрен без никакви изменения.⁹

⁷ Иванов, И. Балканската война 1912-1913 г. Сп. „Военна библиотека“ № 16, с. 208-212

⁸ Ценов, П. Нашата артилерия при Одрин (спомени). сп. „Артилерийски преглед“, април 1930 г., кн. 1, година IV, с.16

⁹ Жеков, Н. Одрин (спомен за едно от най-великите бойни дела на Българското войнство). сп. „Артилерийски преглед“, април 1930 г., кн. 1, година IV

На 20 януари 1913 г. българската армия е почти напълно готова да предприеме атаката съгласно плана. От тази дата командващият обсадната армия няколко пъти прави донесения до Главната квартира, че може да се предприеме атаката, но командването под един или друг предлог отлага да даде съгласие за едно такова страшно дело, свързано с огромни отговорности.

След дълго протакане, след посещение на източния сектор на 10 март помощник-главнокомандващият ген. Савов дава съгласие да започнат действия по завземане на предните позиции на източния сектор.

Няколко дни преди атаката началникът на Щаба на 2-ра армия полк. Жеков прави проверка на готовността на обсадната артилерия на северната артилерийска група при артилерийските командири подп. Стефан Славчев и м-р Ангел Ангелов.¹⁰ Той остава възхитен от точността и от ефекта от артилерийския огън. Когато споделя след това с началника на обсадната артилерия полк. Загорски, последният му отговаря: „Всичко е готово да тръгне като по часовник точно, стига да се даде заповед за действие“. Тази грижлива подготовка на артилерийския огън е главното условие за успеха на атаката, защото без съкрушително надмощие на огъня успехът би бил много съмнителен.

В началото на март 1913 г. Главната квартира е разположена в Димотика. На 4 март генерал Савов извиква генерал Пантелей Ценов, за да му съобщи, че на следващия ден заминават на фронта, а именно на източния сектор, където провеждат рекогносцировка.

На 7 март ген. Савов прави преглед на 1-во скорострелно артилерийско отделение на 5-и шуменски артилерийски полк, командвано от майор Друмев, и на някои части от Трета бригада на генерал Церковски на 4-та преславска дивизия. Оценката им е повече от отлична.¹¹

Колелото на българската история се завърта в съдбовната за българите Одринска епопея.

Датата е 11 март 1913 г. В 13,00 часа на обяд започва артилерийската подготовка на атаката на Одринската крепост по всички сектори с изключение на източния. На източния сектор – направлението на главния удар, на фронт около 10 км 238 български оръдия (от които 118 тежка обсадна и гаубична артилерия) откриват ураганен огън по турските позиции към 5,30 ч. сутринта на 12 март.¹² Това е невиджана до тогава в света плътност на артилерията.

Към обяд на 12 март началникът на обсадната артилерия полк. Загорски долага по телефона в Щаба на армията, че нашата артилерия е

¹⁰ Жеков, Н. Пак там

¹¹ Ценов, П. Пос. съч. с. 20

¹² Недев, Н. Пос. съч.

постигнала превъзходство над неприятелската в пункта на атаката и предлага да се използва незабавно това благоприятно за успеха положение, защото количеството снаряди намалява значително. Към същото време няколко командири на пехотни части докладват на началника на източния сектор, че духът на войниците е висок и са готови да предприемат незабавна атака. Командването обаче решава да отложи атаката за нощта.

Към 21,30 ч. се издава заповед по армията да се атакува и завладее фортовият пояс на източния сектор, като едновременно с това продължат енергичните действия по цялата линия. Командващият армията заедно с началника на Щаба в този момент поема цялата отговорност за тази заповед за атака на крепостта, тъй като това не влиза в намеренията на Главното командване. Ген. Иванов обаче върно чувства пулса на боя и правилно оценява шансовете за успех. В изпълнение на тази заповед, въодушевени от съзнанието за своя дълг и от силното желание да сразят съпротивата на противника, всички части усилват своя огън до възможния максимум.

Ето как описва събитието полк. Жеков¹³: „Всичко се сливаше в грандиозен адски тътнеж, отекващ на стотици километри. Въздухът се цепеше и трепереше като от непрекъснати атмосферни гръмотевици. Земята трепереше като от постоянно земетресение, като че ли небесни и земни стихии се бореха на живот и смърт. Това бяха величествени минути на борба между духа и материята, на чувства и вълнения, незабравими за ония, които са ги преживели!!! Смъртта витае и безпощадно коси, времето бавно тече, положението извънредно тежко за борците в огън, неизвестността мъчителна и тревожна за другите... Но най-после настана началото на края.“

Пред очите на българската пехота се очертава страшната картина на артилерийското въздействие. Цялата фортова линия в интервала Таш табия – Айваз баба – Айджийолу е в пламъци и дим.

Към 2 часа през нощта на 13 март части от 10-и родопски полк вече са успели да завладеят Айджийолу, а на разсъмване и 23-ти шипченски полк завладява Айваз баба. Едновременно с това и по-късно фортовете южно от участъка на главния удар започват един по един да падат в наши ръце. Към 9,00 часа целият източен сектор е пробит и нашите войски победоносно продължават настъплението във вътрешността на крепостта.

Въпреки че на другите сектори нашите действия имат демонстративен характер, те се водят достатъчно енергично, за да държат про-

¹³ Жеков, Н. Пос. съч.

тивника прикован на позициите си и да не му позволят да прехвърля подкрепления на източния сектор.

Ето какво свидетелства ген. Иванов¹⁴: „За да се добие този изумителен успех, трябва да се установи, че артилеристите имаха изключително съзнание за своя дълг, те бяха прекрасно подготвени за ролята, която им се падна да играят при атаката на Одринската маневрена крепост, те съумяха за постигането на целта да пренебрегнат уставните норми за броя на изстрелите от едно оръдие, като удвояваха или утрояваха този брой“.

По време на атаката най-голямо е напрежението в обсадните и тежките полски батареи. Ние събираме под Одрин и последното тежко оръдие. Въпреки този факт, българските артилериисти съумяват да използват в най-голяма степен възможностите на оръдията, да преодолеят всички трудности и в крайна степен да получат надмощие. Под Одрин ние рискуваме твърде много, тъй като броят на снарядите е ограничен. Знаейки добре този факт, българските артилериисти се постарават всеки снаряд да бъде използван по най-целесъобразния начин.

В резултат на нашите действия в участъка на пробива всички турски оръдия за подавени, а пехотните окопи разрушени. След победата пехотинците целуват гаубиците с думите: „Златните наниз на жените си ще продаваме, но топове ще купуваме“¹⁵.

Кои са основните изводи и поуки, които може да се направят?

Много анализатори определят, че тази победа е победа на българския дух. Трябва ясно да кажем, че Българската армия има морално превъзходство над противника, което в голяма степен се оказва определящо.

На второ място, победата при Одрин е дело на българската военна сила, на всички родове войски, но най-вече на артилерията, на която се пада да играе решаваща роля. Нашата обсадна артилерия, за която всички чужденци предварително говорят, че с нея не ще можем да превземем Одрин, проявява в най-висша степен своята мощ и реализира максимума на своя потенциал. Това в значителна степен се дължи на отличната мирновременна подготовка на българската артилерия и особено на крепостната артилерия. Особени са заслугите на артилерийското разузнаване при предварителното определяне на координатите на противниковата артилерия, по творческото определяне на местата на наблюдателните пунктове на артилерийските батареи на източния сектор. Отлична е дейността на артилерийските ни формирования по ин-

¹⁴ Иванов, Н. Пос. съч.

¹⁵ Загорски, С. Из обсадата и атаката на Одрин. сп. „Артилерийски преглед“, април 1930 г., кн. I, година IV, с. 135-156

А
П

женерното оборудване на нашите огневи позиции, което повишава тяхната живучест. Артилерията ни при Одрин показва много добро управление и взаимодействие с пехотата и инженерните войски.

Голямо значение за успеха при Одрин имат умелите действия на придружаващата артилерия. Пример са смелите и инициативни действия на 1-во артилерийско отделение от 5-и шуменски артилерийски полк с командир майор Друмев.

Редица са новостите в артилерийската наука и практика, въведени от българските артилериисти, някои от които не губят своята актуалност и до днес. Нека ги припомним пунктуално.

За първи път се създават полкови и дивизионни артилерийски групи, намерили широко приложение през Първата и Втората световна война.

За първи път във военната история командването на 2-ра българска армия осъществява изненада в оперативен мащаб чрез прилагане на нови методи и форми на бойни действия.

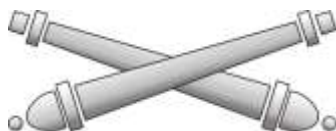
За първи път се осъществява централизирано управление на артилерията в подобен мащаб.

За първи път при Одрин се прави опит и се коригира артилерийската стрелба от самолет, наред с коригирането от балони.

За първи път артилерията прилага нови способности и форми.

Ако трябва с едно изречение да се определи българското дело при Одрин, трябва да се каже: Победата е дело рисковано замислено, целесъобразно организирано и блестящо изпълнено.

Победата при Одрин е безспорен триумф на българския военен генерал. Тя ще остане една от най-бляскавите страници в нашата военна история. Наш дълг е да запазим и съхраним българската памет за това величаво историческо събитие.

СТАРИТЕ СТРАНИЦИ ОЖИВЯВАТ

ПОБЕДАТА ПРИ ОДРИН И РОЛЯТА НА АРТИЛЕРИЯТА*

Генерал от пехотата *Иван Вълков*

Нека почнем с благодарността на главнокомандващия всички войски и оценката му за победата преди 17 години с превземането на Одринската крепост на 13/26-и март 1913 година, изразена в телеграмата му от 17-и март с.г. до помощник-главнокомандващия генерал-лейтенант *Савов*.

„Бляскавите успехи на войските, опериращи около Одринската крепост, а особено героичните успехи на войските от източния сектор ме зарадваха и възхитиха. Като констатирам, че всички офицери, подофицери и войници положиха безпримерна храброст, за да сломят тази силна крепост, отбранявана с отчаяна упоритост от неприятелския 70 000 гарнизон, уверен съм, че в предстоящите наложителни действия всички войски с всичката ревност и готовност ще изпълняват до край свещения си дълг към отечеството и престола и пр.“

В същия дух изказаха в заповеди своя възторг от действията на войските и другите началници: главнокомандващия генерал-лейтенант *Савов*, командващия II-ра армия ген.-лейтенант *Иванов*, началника на източния сектор генерал-майор *Вазов*, както и началниците на другите сектори, включително и началника на северозападния сектор, сръбския генерал *Степанович*. Особено значение има телеграмата на последния сръбски генерал, в която се изтъква, че войските от източния сектор са пробивали *бронята на Османското чудовище*”.

Ние (тогава майор, началник на щаба на източния сектор) всякога с гордост, като българин, преживяваме тази славна епопея и изпитваме дълбоките чувства на признателност и благоговение пред самопожертвованието на загиналите герои, каквито чувства вярваме, да изпитва всеки българин. Още повече, че нашият народ води всички войни само за тържеството на правдата, на истината, за извоюване човешки права на своите братя, намиращи се не само под чужда власт, но и в тежко робство.

* Статията е публикувана в сп. „Артилерийски преглед“, април 1930 г., кн. 1, година IV

Действията под Одрин всякога ще бъдат наша гордост, защото под Одрин храбростта на войските вървеше успоредно с изкуството ръководство и изпълнение. Там, наистина, ще намерите решителните действия на храбрата и безстрашна пехота, изкусните действия на обсадната артилерия, смелата до дързост полска артилерия и изкусните действия на нашите малко тогава инженерни войски. Даже малкото кавалерия, с която разполагахме, беше смело използвана под крепостта. Под Одрин всеки началник беше добре преценил положението и беше взел съответното си решение, давайки ясни и решителни задачи на подчинените си. Всички бяха проникнали от една ръководеща идея и от решимостта да се умре, но да се победи. Взаимодействието между разните родове войски беше достигнато напълно, както и използването на максималното, що можеше да се даде при тогавашните условия от всеки род войска. А това се дължи на щателното изучаване на всички елементи, имащи значение за успеха, и на още по-щателната подготовка. Може с гордост да се каже, че нищо не беше пропуснато и то не само като едно теоретично пожелание, а всеки въпрос беше получил своето най-практическо за онази обстановка решение. Там бяха приложени всички начала на „модерния бой“, както във всеветската война наричаха от известно време всеки бой. И ето защо на нас ни се виждаше чудно в последната война, когато ни се говореше, че „в сегашния модерен бой“ действията например на артилерията трябва да бъдат такива и такива и др.

И наистина, подобни бяха приложени в най-ярка и максимална степен всички видове връзки за взаимодействието на войските от разните родове, особено нощно време; най-съответното разпределение на войските в бойни редове и шурмуващи колони; разпределение на задачите и обектите; максималното съсредоточение на артилерийски огън; всички видове огън, особено *фланговият*, бяха приложени ясно и максимално; тъй наречените сега *преградни огънове, огънове на разрушение, огънове за безпокоене противника* по неговите позиции, тъй нареченият *огнен ваяк*, и то всякога в най-подходящите моменти и с най-голяма сила. По липса тогава на достатъчно количество скорострелна артилерия и поради големите зони на действие, недостигът на снарядите, изхвърляни от едно оръдие, се компенсираше в кръга на възможното (в зависимост от общото недостатъчно количество снаряди) с разполагане и използване за действие на повече оръдия. За правене на *проходи през телените мрежи* на противника бе използван и *артилерийският огън (недостатъчно)* и „*патрулните нападения*“ с *пироксилинови заряди* и др. Инженерното изкуство бе също приложено в кръга на възможното. Патрулните нападения за разузнаване, разните видове наблюдатели, балонно разузнаване, доколкото се разполагаше със средства, бяха също прилагани. *Картечният огън* също беше използван максимално. *Нощните действия в лунни и безлунни нощи* намериха най-широко приложение

даже и в най-решителните моменти. Обърнато бе особено внимание върху използването на *тежката артилерия*, специално *гаубичните батареи*. За да не бъдем голословни, нека цитираме макар част от заповедите, *например по източния сектор*, за да се уясни гореизложеното, понеже тия заповеди бяха, най-после, точно приведени в изпълнение за спечелване на великата победа.

Из заповедта по източния сектор № 58 от 29-и януари 1913 год.: „Вероятно на войските от поверения ми сектор ще бъде възложено да атакуват предните неприятелски позиции пред източния фронт на фортовия пояс. Тази атака се налага по следващите причини:

1. За сближение на нашата обсадна артилерия с фортовия пояс.
2. За по-добра защита на нашите обсадни батареи.
3. За получаване на по-близко изходно положение за атаката на фортовете – крайната цел на нашата атака.

Предвид на горното считам за нужно да дам някои упътвания за бъдещите действия по атаката на казаните позиции, като предварителна ориентировка, за да могат началстващите лица да направят своите съображения навреме и да извършат всички предварителни работи, които са тъй нужни, за да бъдат войските в пълна готовност за атаката”.

„ПРЕДМЕТ НА АТАКАТА”

„Тук се разпределят обектите на войските за атака. Специално на артилерията от северния участък се дава задача да поддържа атаката по фортовия пояс, главно против Айваз-баба и съседните му батареи южно от форта (значи с флангов огън) – главния обект на атаката на фортовия пояс”.....

„СВРЪЗКАТА С АРТИЛЕРИЯТА”

„Предвид близостта до предните неприятелски позиции и тяхната сравнително малка сила, желателно би било те да се завземат *нощно* време с неочаквано нападение без шум и без изстрели. И там, където бдителността на противника е слаба, това трябва да се направи. Но ако противникът бодърства и посрещне със силен пушечен и артилерийски огън атаката, то за предпочитане е да се произведе една енергична, макар и къса подготовка с артилерията, за да го накара да се скрие в окопите и с това да се облекчи щурмът. Това положение изисква началникът на атакуващата колона да има възможност по желание да предизвика огън от „*помощната му група батареи*”.

Затова препоръчвам на началниците да вземат мерки за следното:

1. за всеки атакуван пункт се назначава *група помощни батареи*, които по заповед от началника на атакуващата колона обстрелват или не пункта на атаката;

2. да се учреди „подвижна” *свръзка между началника на колоната и помощната му група*, при помощта на която да се предава волята му. Тази свръзка може да бъде телефонна или чрез редица хора, или чрез сигнализация. Във всеки случай тази свръзка трябва да бъде ефикасна, която да не дава място на никакви недоразумения и грешки”.

„НАСОЧВАНЕ НА КОЛОНИТЕ”

„Правилното насочване на колоните към избрания или назначения за атака обект в нощно време е една от най-главните задачи. За тази цел – поставяне на знаци или хора по директрисите и назначаване на колонководачи. Частите се водят в строй, лесно управляем (групите)”.

„НАЧИН НА АТАКА”

„Скрито движение близо до обекта, след което атакува („щурмува”). Ако стане нужда да се обстрелва, началникът на колоната дава нареждане. Обстрелването на атакуемия пункт ще се продължава не повече от 10 минути с най бърз огън¹ (сегашния „*барабанен огън*”), за което *помощната група артилерия* за всяка колона трябва да измери разстоянието до всички важни пунктове и даже да бъде пристрелян в предходните на атаката дни.”

„ДЕЙСТВИЕ НА ПОЛСКАТА ДАЛЕКОБОЙНА И ГАУБИЧНА АРТИЛЕРИЯ”

„Щом началникът на помощната група получи разпореждане от началника на щурмовата колона, незабавно открива *вихров огън* (ограничен сегашния „*барабанен огън*”) по батареите и предните окопи на противника в течение на 10 минути. След това *пренася огъня* по доловете зад опорните пунктове, които обстрелва с по-рядък огън до второ разпореждане (последният огън е днешният „*преграден огън*”)”.

„ДЕЙСТВИЕ НА ОБСАДНАТА АРТИЛЕРИЯ”

„Част от обсадната артилерия влиза в помощните групи на атакуващите колони, а част избира за обект батареите от фортовия пояс на съответния участък и ги неутрализира, докато нашите войски се устроят на завзетите позиции и др.

Началникът на всяка атакуваща колона с началника на помощната група артилерия изработва начина и подробностите относно дадената им задача.“

¹ Този огън има значение на барабания огън, но поради малкото количество снаряди, с които се разполагаше, времето беше кратко, за да се използва повече моралното въздействие, отколкото материалното.

Тук се вижда същото употребление на тежката артилерия, каквато бе през Световната война.

А
П

„ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ИЗКУСТВЕНИТЕ ПРЕПЯТСТВИЯ”

„Ако се срещнат телени мрежи, преодоляването им да стане или чрез изваждане на коловете, ако са слабо забити, или с ножици ролетки, или с взривни вещества от *работната колона* (сегашните патрули за целта) пионери.”

По-нататък се дават упътвания за заемане на завладените предни неприятелски позиции, за *прикриване позицията на артилерията* и мерки за в случай на *контраатака*.

„Всички началници от най-големия до най-малкия трябва да посветят своите подчинени във всичко. Обръща се внимание за поддържане на най-тясна връзка по фронта и в дълбочина с *всички видове съобщения между родовете войски, началници, подчинени и съседи*.”

Подчертава се нуждата от енергичност и единство в действията при най-голяма яснота на заповедите, при най-голяма добросъвестност и самоотверженост на изпълнителите.

Последваха ред заповеди и мерки за повдигане духа на войските и внушаване вярата в успеха на една атака не само на предните позиции, но и на фортовия пояс и превземането на крепостта. Зимата беше доста люта, а войските дълго време вече стояха под крепостта и то близо до неприятелските позиции. Всички войски, а специално всички батареи бяха получили ясно своите цели и задачи, като се взеха всички мерки за бързото насочване и пренасяне на огъня с помощта на плана на крепостта, разделен на „квадрати”, подобно в Световната война.

Предвид големите фронтове, *артилерията специално в източния сектор беше разпределена по участъци и подчинена на началниците на последните*, за да се достигнеше истински полезно взаимодействие между пехотата и артилерията. Първоначално в подготвителния период, въпреки схващанията в щаба² на сектора, в това отношение правеше изключение обсадната – тежка артилерия. Но при атаката на крепостта все поради големите фронтове³ и невъзможността да се достигне своев-

² Особено неприемливо беше за щаба на сектора подчинението на полските гаубични батареи в целия сектор непосредствено на началника на обсадната артилерия в сектора.

³ Войските от източния сектор бяха пръснати на един фронт от около 40 км за действие срещу един неприятелски фронт около 20 км. В сектора имаше 50 пех. држ. 12 и половина карт. Роти, 25 батареи (120 ор.), 10 полски гаубични 12 см –ови батареи (46 ор.), 15 обсадни дълги батареи (50 ор.), 6 обсадни гаубични батареи (22 ор.), _ и половина ескадрона, 5 ½ пионерни роти, 1 мостова рота, 1 тел. Взвод, 1 прожекторно отделение, 1 хелиографно отделение, 2 радиотелеграфни станции и др. спомагателни войски и учреждения (всичко около 84 хил. Човека).

ременното взаимодействие, се наложи и се направи разпределение и на обсадната артилерия между участъците и подчинена на началниците на последните. В това отношение не бяха си пробили път правилни разбирания за разпределението и командването и в последната война. Но и опитът в нея потвърди горните схващания при *разпределението и командването на артилерията под Одрин, специално в източния сектор, каквито схващания са прокарани в последните правилници за бойната служба в нашата войска.*

За тревожене на противника се употребяваше артилерийски огън в различни интервали, както и „охотнишки команди”. Назначаваха се патрули и секрети за съвременно откриване на неприятелски контра-настъпления. Предприе се и рядка периодическа *бомбардировка на града Одрин* от някои батареи на източния сектор по липса на достатъчно снаряди. Приготвяха се окопи в няколко линии с ходове за съобщения. Взеха се мерки и се дадоха упътвания за отбиване излиза на турците, препоръчвайки откриване на пехотен и картечен огън в „упор”, т.е. от 50–100 крачки, което се наложи и в последната война.

Не ще бъде излишно, ако споменем, че идеята за атака не само на предните позиции, но веднага след това и на фортовия пояс беше напълно усвоена и преди всичко в източния сектор. Затова всичката подготовка имаше предвид крайната цел – овладяването на крепостта. Още в първата половина на месец февруари 1913 г. началник-щабът на сектора представи своя доклад – план за действията, на началника на сектора.

С цел всички началници да имат възможността да обмислят своите предстоящи действия, да се натъкнат на важни въпроси, които можеха да имат разни решения, и за достигане на единомислие – изискаха се доклади на началниците на отделите и на артилерията, да представят своите съображения по употребата на артилерията и поддържане на свързката при атаката на предните турски позиции на указаните с цитираната по-горе заповед по сектора № 58 фронтове.

Тези доклади бяха представени и единомислието бе достигнато. След това с ред събирания както на началниците от началника на сектора, тъй и отделно на техните началници на щабове от началник-щаба на сектора. Първоначално имаше различни схващания:

1. по въпроса кога да бъде произведена атаката;
2. трябва ли да се подготви атаката с артилерийски огън;
3. по въпроса за придружаващите батареи;
4. по употребяването на обсадната артилерия.

По първия въпрос се усвои и приложи атаката на предните позиции на разсъмване, а по-късно в лунна нощ – на фортовия пояс.

По втория въпрос - трябва ли атаката да се подготви с артилерийски огън, прилагайки способа за ненадейното нападение, се усвои по

принцип предложението от началник-щаба на сектора, а именно предшурма да се произведе 10-минутна вихрова артилерийска стрелба, която да послужи чрез *сигнал за удара и като неочаквано нападение с огън* за произвеждане още по-силен *морален ефект* над нашия противник, на когото нашият артилерийски огън произвеждаше силно впечатление, а особено при такава изненада. В различните частни случаи, естествено, ще се прилага онова, което моментът изисква.

По третия въпрос - за *придружаващите батареи* се усвои началото за незабелязаното движение на придружаващите батареи като нужни за ефикасно преследване на противника (бързо подвижна цел) и за най-ефикасна подкрепа на пехотата ни за заздравяване на последната върху овладените неприятелски позиции. Подобна роля артилерията много трудно би изпълнила от старите си позиции с помощта на излезлите твърде много напред артилерийски наблюдатели (за които не можеше да се разчита в онова време, в случая да бъдат свързани с телефони). Въобще пехотата в случая би се лишила от поддръжката на артилерията в най-важните моменти.

По четвъртия въпрос – *по употребяването на обсадната артилерия* (включително полските гаубици) се дадох известни схващания по-рано, като се и приложиха относно разпределението и командването на артилерията.

В заповедта по източния сектор № 72 се указваше, че пред самия шурм, когато нашите „вериги” се приближат на 100 крачки до неприятелските окопи, нашата артилерия, която до тоя момент ги обстрелва, ще трябва да пренесе огъня си в дълбочина против неприятелските поддръжки („преграден огън”), като престане да поразява окопите. Освен наблюдателите, самата наша пехота най-често със своите сигнали ще покаже кога да се пренесе огънят. Пристрелването на артилерията постепенно по разните пунктове стана навреме.

След откриването на огън от придружаващите батареи, всички батареи от полски дълги и къси оръдия минават на втора артилерийска позиция и откриват огън по крепостните противникови батареи.

Обсадната артилерия остава на местата си (тя нямаше достатъчно превозни средства) и води борба за неутрализиране на крепостните батареи, било като ги накара да замълчат, било като привлекат огъня им върху себе си. Особено внимание бе обърнато на ония наши батареи, които анфилираха неприятелските предни позиции и подстъпи от тях към фортовия пояс. В източния сектор това се улесняваше от особеното очертаване на фортовия пояс почти под прав ъгъл с връх най-силния форт – Айвас-баба. Това именно очертание позволяваше да се анфилира Айвас-баба и околните с него фортове и крепостни батареи от нашата артилерия от север и изток, диктуваше главната атака да се поведе именно в източния сектор, като главният удар се нанесе в най-важната,

но и най-слаба част – Айвас-баба и близките му фортове Айджи-йолу и Таш-табия с междинните там крепостни батареи.

В щаба на източния сектор се схващаше, че заемането на предните позиции безусловно ще повдигне духа на войските и това състояние можеше да се използва:

1. или да се атакува фортовия пояс, ако се удаде случай на нашите войски да се вмъкнат в него на плещите на противника, което не беше много вероятно;

2. или, ако първото не се случи, то използвайки суматохата в турските войски и тяхното бягство, веднага след заемането на предните позиции нашите войски с предните си линии да напреднат до долините на Кънлъ дере, Бостанлъ дере и Халваджи дере, за да се осигури оная позиция, от която те биха изходили в следващата *лунна нощ*, след като се организират, отдъхнат и нахранят, да поведат право атаката на фортовия пояс.

Предвид горните съображения на 10-и март 1913 год. специално се издаде инструкция по източния сектор за атаката на предните неприятелски позиции, последвана от заповедта по източния сектор № 86 на 11-и март въз основа на заповедта по Втора армия № 58 от 10-и март за атаката на предните неприятелски позиции.

С наредба по сектора № 22 за бързи съобщения между частите на бойния ред при нощните действия се установиха сигнали с разноцветни фенери и *светещи бомбички* (вместо сегашните ракети) в пехотата, а за свързка между пехотата и артилерията: настъпвам, подкрепление, противникът отбит (заех пункта), разбрах, пренеси огъня, повтори огъня по окопите или укрепленията. Тези сигнали се установиха след обстояни и всестранни изучавания на въпроса чрез ред опити при щаба на сектора. За дневните действия се установиха сигнали с флагове.

След докладите на началника на източния сектор в Ортакчий на 25 февруари пред помощник-главнокомандващия на 28-и в Димотика, откъдето началникът на сектора се върна в щаба на сектора на 1-и март (в които доклади настояваше за предприемане атаката на крепостта, както и преди това), със заповед по II армия № 56 от 1-и март 1913 год., която е в унисон със заповедта по източния сектор № 58 от 29-и февруари, цитирана по-рано, се дадоха директиви на началниците на секторите относно ръководещата идея в действието, като се указва, че е ясно вече, че главната и най-решителна атака на Одринската крепост ще бъде насочена на източния сектор, дето е съсредоточена по-голямата част на *обсадната артилерия*; обръща се вниманието на началниците на всички други сектори, че и техните действия трябва да бъдат решителни и енергични, а не пасивно демонстративни. След заемането на предните позиции на противника, командващият армията заповядваше войските да се утвърдят набързо, да се предприемат веднага разузнавания с цел

да се провери „състоянието на фортовия пояс, а щом се окаже напуснат, да се заеме или с огън да се задържи противникът”.

Понеже целта на тази ни статия не е да се опишат подробностите в действията ни под Одрин, а главно да се изтъкнат ония начала, върху които се изгради победата и специално голямата роля на артилерията под крепостта – то не ще описваме самия ход на атаката на предните турски позиции на 11-и срещу 12-и март до разсъмване, нито хода на атаката на фортовия пояс с изгряване на луната през нощта на 12-и срещу 13-и март, която атака се завърши с пълното овладяване на крепостта сутринта на 13-и март. В този ден преди пладне българските победни знамена се развяваха след нечувана славна победа. В 11 ч. и 30 мин. преди пладне щабът на сектора беше вече в града Одрин, където към пладне бе доведен турският комендант на крепостта Шукри паша, който по-късно бе представен на командващия II армия в източната крайнина на града до Кайкъ табия.

*
* *

Тъй се свърши тази славна епопея, която завинаги ще остане наша гордост във всяко отношение. Действията под Одрин се подражаваха от всички европейски армии в Световната война за водене на „модерния бой” при борбата за укрепените позиции.

Действията под Одрин, между другото, ярко изтъкнаха *голямото значение на артилерийския огън*, особено на гаубичната и тежката артилерия въобще. Европейските големи армии трябваше само да използват големите индустрии на своите страни, за да доведат до максимум скорострелността и разрушителното действие на своята артилерия в Световната война. А това предизвика превръщането на войната в позиционна, където войските трябваше да се ровят в земята, да търсят прикритие за намаляване на своите загуби и за запазване на *своя дух, който винаги в миналото, сега и в бъдеще си остава най-важният елемент за победата. Но този дух трябва да бъде запазен с всички материални и духовни средства*, намалявайки с тях и с изкусни действия моралните колебания, присъщи на човека. Задмине ли се пределът на изпитанията – това показва неразбиране на военното изкуство.

Всеки войн, всеки българин трябва да помни, че всякога военният дух заема първо място и играе първа роля за спечелване на победата и за записване подобни на Одрин златни страници в историята ни, помнейки особено, че *нашите войници са били водени в името преди всичко на високи човешки идеали*.

Действията под Одрин още повече показаха значението на нощните действия.

А
П

А
П

Под Одрин се изтъкнаха гледищата, усвоени и прилагани в последната война за укрепените позиции и зони. Още повече се изтъкна значението на всички видове свръзки.

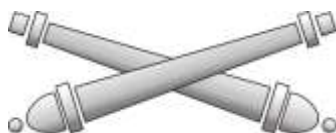
Пак ще повторим: *с Одрин ние дадохме поука на европейските армии* – с това трябва да се гордеем!

Всички участници под Одрин трябва да бъдат спокойни, че са изпълнили доблестно своя дълг, а най-много трябва да се утешават с този български подвиг близките на загиналите герои и ония живи, които оставиха части от своето тяло по бойните полета. А всеки българин, отдавайки най-искрена признателност към падналите, нека помни вечно тяхното велико дело, тяхното самопожертвование *за свободен живот на всички българи*.

Завършвайки нашите мисли, не можем да не изтъкнем още по-засиленото значение на артилерията в Световната война, а още повече в бъдещето. Нейното значение израства с усъвършенстването на газовите средства за борба (химическа война) и с необикновеното развитие на авиацията. Артилерията, която сега още повече е увеличила своята далечина и точност на стрелбата, своята разрушителна сила и скорострелност, става средство за газовата борба и противник на неприятелската авиация. Авиацията пък от своя страна съдейства много за разузнаване и наблюдение, а следователно за ръководене на артилерийския огън.

И така, в бъдещите войни авиацията и артилерията ще играят главната разрушителна роля в борбите и ще си съперничат в това отношение: едната от въздуха, другата от земята. А тъкмо тук договорът в Ньой ни лиши от тези средства и сведе народната ни отбрана до нула. Ньой ни лиши от защитата за *спокойно съществуване*, а в последното единствено са заложбите на толкова желани от всички мир. Кога именно тази разлика между победители и победени ще изчезне? Докога тази неправда, която самият договор за мир е предвидил като временна мярка и опит за разоръжаване на всички, ще съществува? *Този опит продължава вече 12 години, а това не е залог за мира!*

Вълков Ив. - Генерал от пехотата
(бивш майор от Г. щаб – Н-к-щаб на Източния сектор)

АРТИЛЕРИЙСКИ НОВИНИ

ПАКИСТАН СЕ ПРОВАЛИ В ИЗПИТАНИЯ НА БАЛИСТИЧНА РАКЕТА

Официалната версия за успешните изпитания на 28 ноември 2012 г. на балистична ракета „Хатф-5 Гаури“ в Пакистан най-вероятно не съответства на реалността. Това съобщава „Дифенс Нюз“, позовавайки се на свои източници и на пакистанските средства за масова информация.

Останки от пакистанска ракета

Според изданието за това, че изпитанията може да са неуспешни, говорят фотографии на отломки от ракети, паднали в южната провинция Синд. На една от отломките ясно се чете надпис *Flight Control Computer* (компютър за управление на полета), а на друга се виждат остатъци от проводници. На мястото на падналата ракета своевременно са пристигнали полиция и военни, които са извели всички останки.

Впоследствие от пресслужбата на Министерството на отбраната на Пакистан е заявено, че откритите отломки представляват част от корпуса на двигателя на ракетата, които стандартно се отделят от ракетата по време на полет. Самият ракетен пуск за пореден път е наречен успешен.

В официалната правителствена версия се усъмнява и експертът от пакистанския военен консорциум „Харис Хан“, на когото се позовава „Дифенс Нюз“. По неговите думи ракетата „Хатф-5 Гаури“ е едностепенна. И дори бойната част да се отдели при полет, корпусът на двигателя не може да се раздели на части, тъй като траекторията на полета на ракетата преминава през населени места в пакистанска територия. Освен това по време на предходни ракетни пускове ракетни отломки не са паднали на земята.

Ракетата „Хатф-5 Гаури“ Пакистан закупува от Северна Корея. До сега са известни две неуспешни изпитания. През 1998 г. ракетата дефектира по време на полет, без да може да долети до своята цел в Белуджистан. При следващия пуск тя пада на територията на Иран, което довежда до дипломатическо напрежение между Исламабад и Техеран.

Пакистанската ракета „Хатф-5 Гаури“ има обseg на действие 500 километра и тежи 15,8 тона. Тя може да носи както конвенционален, така и ядрен боен заряд с маса до 700 килограма.

ПРИКЛЮЧИХА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗПИТАНИЯ НА РУСКИЯ ПРОТИВОТАНКОВ КОМПЛЕКС „ЩУРМ-СМ“

Конструкторското бюро по машиностроене, част от „Ростехнологии“, приключи държавните изпитания на модернизирания самоходен противотанков ракетен комплекс 9К132 „Щурм-СМ“.

Модернизираният комплекс може да се използва по всяко време на денонощието и е снабден с обзорно-прицелна система с телевизионен и термовизионен канал. Освен това комплексът може да се използва на носители с морско и въздушно базиране. За целта комплексът е снабден с нова управляема ракета „Атака“ с допълнителен канал за управление по лазерен лъч.

Противотанковите ракети „Атака“ за противотанковия ракетен комплекс „Щурм-СМ“

„Щурм-СМ“ е предназначен за поразяване на бронирана техника, малоразмерни цели и укрепени съоръжения, жива сила на противника в укрития, а също и за малоскоростни нисколетящи въздушни цели на разстояние до 6000 метра. Не са ясни сроковете за приемане на комплекса на въоръжение в Руската армия.

Нека припомним, че освен противотанковия ракетен комплекс „Щурм-СМ” Конструкторското бюро по машиностроене разработва и противотанковите комплекси „Малютка”, „Щурм-С”, „Щурм-В”, преносимите зенитноракетни комплекси „Стрела-2” и „Игла”, тактическите ракетни комплекси „Точка” и „Точка – У”, а така също и ракетния комплекс „Ока”.

А
П

КОМПАНИЯТА „РЕЙТИЪН“ РАЗПРОСТРАНИ ИНФОРМАЦИЯ ОТНОСНО МОДЕРНИЗАЦИЯ НА КОМПЛЕКСА „ПЕЙТРИЪТ“

Американските зенитноракетни комплекси „Пейтриът“ получиха нови свръхкомпактни микрочипове. Както се съобщава в прессъобщението на компанията, новите чипове са осем пъти по-малки по размери от предходната версия на комплекса. „Те станаха с размерите на лещено зърно”, е заявил представителят на компанията Кен Аруда.

Снимка на пресслужбата на „Рейтиън“

Освен микрочипове комплексите „Пейтриът“ получават и нови радари и ракети GEM-T (Guidance-Enhanced Missile – Tactical). Количеството на печатните платки в радарите е съкратено от 435 на 5, броят на захранващите блокове – от 16 на един, а кабелите – от 31 на 10. Системите за управление на „Пейтриът“ са снабдени с нови компютри с големи сензорни дисплеи.

Като цяло за модернизацията на „Пейтриът“ са изразходвани \$ 400 млн.

Последната версия на комплекса, която е на въоръжение в армията на САЩ, е PAC-3 (Patriot Advanced Capability-3). Американските зенитноракетни комплекси „Пейтриът“ са закупени от повече от дузина страни по света, включително Япония и Израел.

САЩ ЩЕ МОДЕРНИЗИРАТ ЯПОНСКИТЕ ПРОТОВОРАКЕТНИ СИСТЕМИ „ИДЖИС“

Американският Пентагон е уведомил Конгреса на САЩ за намерението си да достави на Япония модернизационни пакети за противоракетните комплекси „Иджис“, които са на въоръжение в два японски ескадрени миноносца от типа „Атаго“. Както съобщава агенция „Ройтерс“, стойността на възможния договор възлиза на \$ 421 млн. Конгресът има на разположение 30 дни да блокира сделката, ако счете за необходимо. Агенцията отбелязва, че по-скоро модернизацията на японските комплекси за противоракетна отбрана ще бъде одобрена.

Подизпълнител на модернизацията на комплекса „Иджис“ ще стане техният разработчик – компанията „Локхийд Мартин“. Както се очаква, комплексите ще бъдат снабдени с нови радары, дисплеи, а също и мощни датчици и оръдия.

Радарите от комплекса „Иджис“ са способни да откриват едновременно до 200-300 цели и 18 най-опасни от тях да бъдат обстрелвани със зенитни ракети. В Япония комплексите за противоракетна отбрана „Иджис“ се използват за контрол на въздушното пространство в случай на ракетни пускове от страна на Северна Корея.

Освен на есминците от типа „Атаго“ (корабите „Атаго“ и „Асигара“), комплексите „Иджис“ са на въоръжение в четири японски миноносца от типа „Конго“, построени по образец на американските есминци от типа „Арли Бърк“. На въоръжение в комплексите са ракети от семейството SM (Standard Missile), включително SM-2 и SM-3.

Пуск на противоракета SM-3

РУСИЯ ЩЕ ЗАМЕНИ СИСТЕМАТА ЗА ПРОТИВОРАКЕТНА ОТБРАНА НА МОСКВА

А
П

Русия извършва нови разработки в областта на средствата за поразяване за системата за противоракетна отбрана, които в перспектива могат да заменят системата за противоракетна отбрана на Москва и да допълнят противоракетния чадър над останалата територия на страната. Това е заявил заместник-министърът на отбраната на Русия генерал-полковник Олег Остапенко, цитиран от агенция „Интерфакс“.

„Има нови разработки, нови направления. И те са доста бързо реализуеми. И в близко време е възможно вие да научите за това”, е заявил Остапенко, отбелязвайки, че да се говори само за московската зона за ПВО-ПРО е „не съвсем правилно”, доколкото съществуват редица обекти и на останалата територия на Русия, нуждаещи се от такъв вид прикритие. Подробности относно перспективната система Остапенко не уточнява.

Известно е, че понастоящем в Русия се водят разработки за създаване на зенитноракетен комплекс С-500, който се очаква да бъде основа за перспективната система за противоракетна отбрана на Русия. Планира се първите такива комплекси да започнат да постъпват във войските през 2013 г. Всички технически подробности за перспективния комплекс засега са засекретени.

Пуск на руска противоракета

Изпълняващият длъжността началник на Командването на ПВО и ПРО на Войските за въздушно-космическа отбрана генерал-майор Андрей Демин е заявил: „За прикритие на Москва и Московска област отговаря системата А-135 „Амур”. Благодарение на нея ефективността на прикритие на руската столица е 90%, а на Централния промишлен район – около 60%“.

А
П

През октомври 2012 г. на полигона „Саръ Шаган“ в Казахстан бяха проведени успешни изпитания с ракета прихващач с малък радиус на действие. Не се конкретизира за каква точно ракета става дума. През декември 2011 г. на същия полигон се провеждат изпитания на модернизираната ракета 53Т6, влизаща в състава на системата А-135.

РУСКИТЕ РАКЕТНИ ВОЙСКИ СЪС СТРАТЕГИЧЕСКО ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ СЕ КАЧВАТ НА „КАМАЗ“

Министерството на отбраната на Русия възнамерява до 2014 г. да се откаже от покупка на произвежданите в Беларус военни товарни автомобили и влекачи с марка МАЗ, които се използват като платформа за балистичните ракети „Ярс“ и се планира да станат носител и на перспективния комплекс „Авангард“. Както пише руският вестник „Известие“, позовавайки се на източник от Главния комитет на Ракетните войски със стратегическо предназначение, мазовете ще бъдат заменени с камази.

Засега договарят с белоруското предприятие не е разтрогнат. Руските ракетни войски със стратегическо предназначение вече получиха няколко нови автомобили на ново шаси МЗКТ и до 2014 г. ще получат още няколко десетки от тези машини в качеството на платформи за комплексите „Ярс“. След това се планира да стартира закупуване на ново товарно шаси „Платформа“, чиято разработка се очаква да завърши в руската фирма „КАМАЗ“ през 2013 г.

На шасито „Платформа“ се планира да се установят не само стратегическите ракетни комплекси, но и спомагателните комплекси на Ракетните войски със стратегическо предназначение, включително подвижни общежития и машини за осигуряване. Според действащия график ходовите изпитания на „Платформа“ ще започнат в началото на 2013 г., а в началото на 2014 се планира на нея да се инсталират първите ярсове. Новата пускова установка за ракетите РС-24 вече е готова.

Източникът на вестника е споделил, че руската платформа по много показатели превъзхожда белоруската. По-конкретно товароподемността на разработката на „КАМАЗ“ е 85 тона (80 тона за МЗКТ), скоростта в пресечена местност е 40 км/ч (30 км/ч за МЗКТ), дълбочината на преодолявания брод във водна преграда е 1,5 метра (1,1 метра за МЗКТ). Освен това „Платформа“ е по-добре подготвена за руските условия.

На база перспективното шаси на „КАМАЗ“ се планира да се реализират три типа машини. Става дума за влекач с прицеп (товароподемност 165 тона), 12-колесен влекач с товароподемност до 50 тона (той

ще бъде платформа за общежитие, свързочни възли, командни пунктове, щабове и пунктове за осигуряване) и 16-колесен влекач с товароподемност до 85 тона (платформа за пускови установки).

За това, че руското Министерство на отбраната възнамерява да се откаже от минските товарни шасита, стана известно през септември 2012 г. Тогава обаче Военното ведомство още не беше наясно кой ще замени белоруските машини. Като един от вариантите се разглеждаше Брянският автомобилен завод. Тогава се съобщи също, че решението за замяна на чуждестранното за Русия шаси е все още неофициално. Засега основен доставчик на специални колесни шасита за нуждите на Руските въоръжени сили е Минският завод за колесни влекачи. Понастоящем на белоруските платформи МЗКТ са базирани комплексите „Искандер“, „Ураган“, „Смерч“, „Град“, „Торнадо“, С-300, С-400 и стратегическите мобилни ракетни комплекси.

Руски мобилен стратегически ракетен комплекс на белоруско шаси МЗКТ

УЧЕНИ ПРЕДЛОЖИХА СХЕМА НА КВАНТОВ РАДАР

Физици от Университета Рочестър предложиха схема за създаване на радар, чийто сигнал е невъзможно да се прихване и обработва незабелязано.

Схемата на работа на радара напомня принципа на обмен на квантов ключ. В него квантовите свойства на фотоните се използват за проверка на надеждността на информацията, постъпваща от определен източник до получателя (обикновено се обозначават като *Алиса* и *Боб*, а зловредника, стремящ се да прихване техните съобщения, наричат *Ева*).

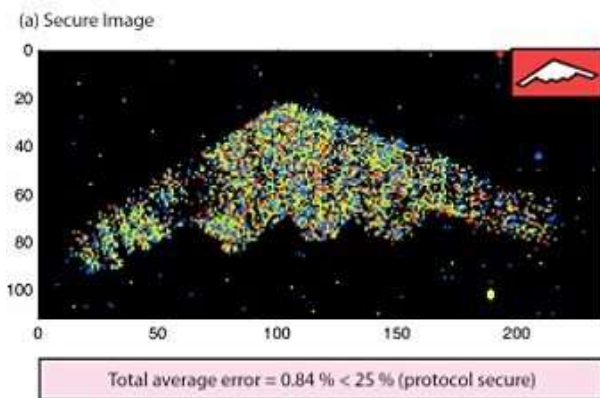
А
П

Информацията, която предава *Алиса* на *Боб*, обикновено се кодира с поляризация на единични фотони или неголеми групи фотони. Надеждността на такова предаване се заключава в това, че е невъзможно да се измери състоянието на фотона, което не го разрушава, а следователно и всеки опит за такъв прихват ще бъде забелязан от *Боб*.

В случая с радара *Алиса* и *Боб* представляват едно лице (излъчваателят и приемникът на радарния лъч), а под *Ева* се разбира летателен апарат, който се стреми да прихване сигнала на радара и да го модифицира, така че да промени своята действителна форма или местоположение.

Авторите на изобретението са показали, че такава тактика на противника може да се разкрие, ако в работата на радара се използва технология за предаване на квантов ключ. В този случай освен самите данни (формата на летателния апарат) радарът съобщава нивото на тяхната надеждност. По този начин е лесно фалшивият сигнал да се различава от истинския.

Скоро преди това друга група изследователи успява да извърши обмен на квантов ключ между наземна станция и движещ се самолет с помощта на инфрачервен лазер.

Получено от радара изображение на силуета на летателен апарат

НАТО ЩЕ ДОСТАВИ НА ТУРЦИЯ ШЕСТ БАТАРЕИ „ПЕЙТРИЪТ“

Министърът на отбраната на САЩ Леон Пнета одобри доставката в Турция на две батареи от зенитноракетен комплекс МІМ-104F „Пейтриът“ РАС-3. Това официално съобщи авторитетният вестник „Уол Стрийт Джърнъл“. Очаква се заповедта за разполагане на територията на страната да бъде подписана в най-скоро време. Нидерландия и Гер-

мания също се съгласиха да се разположат в Турция две батареи „Пейтриът“. Комплексите ще бъдат предадени на Турция временно. Те ще усилят турската система за противовъздушна отбрана в отговор на развиващия се конфликт в Сирия.

Анкара отправи към НАТО официален въпрос за възможността за разполагане на зенитните комплекси на своя територия през ноември 2012 г., а ръководството на алианса даде съгласие за това на 20 ноември. Турция помоли НАТО за минимум 15 батареи „Пейтриът“, които ще ѝ позволят да осигури противовъздушно прикритие на 80-километровата зона в полосата на границата със Сирия, която възлиза на около 900 километра.

От всички 28 страни членки на НАТО с комплексите „Пейтриът“ разполагат САЩ, Германия, Испания, Нидерландия, Полша, Турция и Гърция. Само три от тези държави могат да си позволят да предоставят зенитни комплекси, без да компрометират своята безопасност – САЩ, Нидерландия и Германия. Останалите страни разполагат с неголямо количество от комплексите и временното им изваждане от системата за противовъздушна отбрана ще отслаби значително нейните възможности. Трите страни, които се съгласиха да предоставят на Турция зенитноракетни комплекси, обявиха, че считат за необходимо да укрепят противовъздушната отбрана на тази страна.

Зенитноракетен комплекс „Пейтриът“ MIM-104F

Съгласно заявление, направено официално от властите в САЩ, Германия и Нидерландия, комплексите, които ще бъдат предадени на Турция, ще се използват само с цел самоотбрана. Не се планира те да се използват за поразяване на самолети, изпълняващи полети над територията на Сирия. Освен комплексите САЩ и Германия ще изпратят в Турция по 400 военноразположени, които ще се занимават с осигуряване и

А
П

обслужване на „Пейтриът“. От Нидерландия ще бъдат изпратени от 400 до 600 военносслужещи.

Засега не е известен точният срок, за който се предават зенитните комплекси на Турция. По оценки на правителството на Нидерландия Анкара ще получи комплексите в края на януари 2013 г. На свой ред ръководството на САЩ заяви, че всички комплекси, планирани за доставка в Турция, ще застъпят в бойно дежурство до края на януари. Основен зенитните комплекси НАТО ще изпрати в Турция и специален разузнавателен самолет, който ще се използва за разузнаване пусковете на балистични ракети.

РУСИЯ ЩЕ ИЗСТРЕЛЯ 11 СТРАТЕГИЧЕСКИ БАЛИСТИЧНИ РАКЕТИ ПРЕЗ 2013 ГОДИНА

Руските ракетни войски със стратегическо предназначение планират през 2013 г. да изстрелят 11 междуконтинентални балистични ракети. Това съобщи руската информационна агенция „РИА Новости“, цитирайки командващия руските Ракетни войски със стратегическо предназначение генерал-полковник Сергей Каракаев.

Каракаев пояснява, че изпитанията ще проверят както съществуващите ракетни комплекси, така и перспективните проекти. През учебната 2012 г. (от декември 2011 г.) войските са извършили пет ракетни пуска. В три от тях по думите на генерала войските са изпробвали ефективността на руски комплекси, които са в процес на разработка при преодоляване на системата на противоракетна отбрана на потенциален противник.

Генерал-полковник Каракаев споменал също, че Ракетните войски със стратегическо предназначение планират до 2022 г. да запазят на въоръжение най-тежката стратегическа ракета РС-20 „Войвода“ (по класификацията на НАТО – „Сатана“). „Към настоящия момент ракетният комплекс с тази ракета един път и половина е превишил гарантирания срок за експлоатация, престоявайки на бойно дежурство 24 години“, е отбелязал Каракаев.

Срокът на бойно дежурство на друг руски ракетен комплекс, РС-18 (по класификацията на НАТО – „Стилет“) също беше удължен до 33 години - нещо, което превиши повече от три пъти неговия гарантиран срок на служба. „Планира се по-нататъшно удължаване на срока за експлоатация до 35 години, което ще позволи да го съхраним в състава на групировката на Ракетните войски със стратегическо предназначение до 2019 година“ - цитира думите на командващия агенция „Интерфакс“.

„Що се отнася до ракетните комплекси „Топол-М” и „Ярс”, както за мобилните, така и за тези със стационарно базиране, то техният експлоатационен ресурс е не по-малко от 20 години”, казва още Каракаев.

По думите му комплексите „Топол-М“ ще останат на въоръжение до 2019 г. за сметка на модернизирването им с ракети РС-12М. След това ще бъдат заменени с „Ярс“.

Като цяло през 2021 г. руските Ракетни войски със стратегическо предназначение възнамеряват да обновят 98% от ракетните си комплекси. „Планираме към 2016 г. новите ракетни комплекси да бъдат 60% от ударната групировка” - споделя още генерал-полковник Каракаев.

Преди това стана известна информацията, че през 2013 г. на ракетни комплекси „Ярс“ и „Топол-М“, снабдени с междуконтинентални балистични ракети РТ-2ПМ2 и РС-24, ще преминат три ракетни дивизии – Козелската, Иркутската и Новосибирската. През септември 2012 г. нови ракетни комплекси получи Тейковската дивизия, а през декември същата година и Татищевската дивизия.

Пуск на ракета „Войвода”

КОМПАНИЯТА „РАЙНМЕТАЛ“ ИЗПРОБВА 50-КИЛОВАТОВО ЛАЗЕРНО ОРЪДИЕ

Компанията „Райнметал Дифенс“ изпробва нова 50-киловатова лазерна установка HEL (high-energy laser) на полигон в Швейцария. Това съобщава самата компания в свое прессъобщение. На изпитанията лазерното оръдие е било интегрирано със зенитноартилерийския комплекс „Оерликон“.

По време на самите изпитания лазерното оръдие е пробilo 15-милиметров стоманен лист от разстояние един километър. Освен това

лазерът е поразил стоманена топка с диаметър 82 милиметра, летяща със скорост 180 км/ч, а също и два безпилотни апарата на отдалечение два километра.

През 2013 г. „Райнметал“ планира да изпита 60-киловатова версия на лазерно оръдие. Стана известно още, че компанията възнамерява да снабди зенитноартилерийския комплекс MANTIS, разработен на базата на „Оерликон“, с лазерни оръдия.

Едновременно с „Райнметал“ бойни лазерни установки изпитват и в германското подразделение на компанията MBDA. Както стана известно, през септември 2012 г. 40-киловатова оръдие успява да пробие стоманена пластина с дебелина 40 милиметра.

50-киловатова лазерна установка HEL

КОМАНДВАЩИЯТ РУСКИТЕ ВВС ДАДЕ ИНФОРМАЦИЯ ЗА ЗЕНИТНИЯ КОМПЛЕКС С-500

Перспективната зенитна ракетна система С-500 ще осигурява противовъздушно и противоракетно прикритие на отделни райони, промишлени обекти и стратегически цели. Това е заявил главнокомандващият Военновъздушните сили на Русия генерал-лейтенант Виктор Бондарев, цитиран от руската агенция ИТАР-ТАСС.

По думите на Бондарев комплексът ще може да поразява едновременно до десет балистични цели, включително и блокове на свръхзвукови крилати ракети, летящи със скорост до седем километра в секунда. „По своите бойни възможности С-500 значително ще превъзхожда намиращия се в момента на въоръжение С-400 „Триумф“ и неговия конкурент – американската система РАС-3“, е отбелязал командващият Военновъздушните сили на Русия.

При новия зенитноракетен комплекс се планира използване на принципа на разделното решение на задачите по унищожаване на балистичните и аеродинамичните цели. При това борбата с бойните части на балистичните ракети със среден и голям обseg на действие ще бъде една от основните задачи на С-500. Комплексът ще е способен да поражда бойни части на крайния участък от траекторията „и в известни предели на средния участък”.

Стана известно още, че С-500 ще получи по-мошен радар в сравнение с С-400. Този радар ще може да открива цели на разстояние до 800–900 километра. Предполага се, че в противоракетната част С-500 ще бъде унифициран със системата за противоракетна отбрана на Москва А-135 „Амур” и вероятно А-235 „Самолет – М”.

В края на юни 2012 г. бе съобщено, че комплексите С-500 ще постъпят на въоръжение в Русия през 2013 г., т.е. две години по-рано от заплануваното. На първи етап С-500 ще използва ракети прихващачи на комплексите С-400, но към 2014-2015 г. ще бъде въоръжен със собствени противорагети. В перспектива С-500 ще съставлява основата на системата за противоракетна отбрана на Русия.

Руският зенитноракетен комплекс С-400 „Триумф”

РУСИЯ ЩЕ СЪЗДАВА НОВИ „ЯДРЕНИ ВЛАКОВЕ”

Руският военнопромишлен комплекс до 2020 г. ще създаде първите опитни образци на нов боен железопътен ракетен комплекс (БЖРК), съобщава руската информационна агенция „РИА Новости“. Опитно-конструкторските проучвания в рамките на този проект вече се водят. Според предварителни оценки първите „ядрени влакове” ще постъпят

А
П

на въоръжение в Ракетните войски със стратегическо предназначение след 2020 г.

До 2005 г. на въоръжение в Русия са били 12 БЖРК 15П961 „Молодец“ с 36 пускови установки на балистични ракети РТ-23 УТТХ в три ракетни дивизии: 10-а ракетна дивизия в Костромска област, 52-ра ракетна дивизия в Пермския край и 36-а ракетна дивизия в Красноярския край. Разработването на тези комплекси започва в тогавашния Съветски съюз през 1969 г., а първият полк с БЖРК застъпва на бойно дежурство през 1987 г.

През 1993 г. Русия и САЩ подписаха договор за съкращаване на стратегическите настъпателни въоръжения, съгласно който руските Ракетни войски със стратегическо предназначение трябваше на първо място да ограничат маршрутите за патрулиране на „Молодец“, а през 2003 г. напълно да снемат от въоръжение тези комплекси. Независимо от това, че през 2002 година Русия официално напусна Договора за ограничаване на стратегическите настъпателни въоръжения, към края на 2005 година железопътните ракетни комплекси така или иначе не бяха снети от въоръжение, а през 2006 година войските получават наземните мобилни комплекси „Топол-М“.

В настояще време между Русия и САЩ действа договор за понататъшно съкращаване на стратегически настъпателни въоръжения, но този документ не забранява на страните създаването на бойни железопътни ракетни комплекси.

Руски воен железопътен ракетен комплекс

БЖРК „Молодец“ включва в себе си три топловоза ДМ62, команден пункт от седем вагона, вагон цистерна със запаси от гориво-смазочни материали и три пускови установки. Външно стратегическият железопътен състав изглежда идентично на обикновения железопътен състав от товарни, хладилни, пощенски или пътнически вагони.

Ракетите РТ-23 УТТХ от състава на комплекса са способни да поразяват цели на разстояние до 10 000 километра. Всяка ракета е снабдена с бойна част с десет бойни глави с мощност 400 килотона всяка глава и индивидуално насочване. Дължината на ракетата е 22,6 метра, а диаметърът – 2,4 метра.

А
П

РУСИЯ ЩЕ ЗАПОЧНЕ ДА СТРОИ НОВИ РАДАРИ ПРЕЗ 2013 ГОДИНА

Русия започва строителство на нови радары в Красноярския и Алтайския край през 2013 г. Това заявява заместник-министърът на отбраната на Русия генерал-полковник Олег Остапенко, цитиран от руската информационна агенция „РИА Новости“. По неговите думи се планира да бъдат построени нови радарни системи за предупреждение за ракетно нападение по целия периметър на Русия. Става дума за радары от типа на „Воронеж“.

Съгласно плановете на Министерството на отбраната на Русия, системата за предупреждение за ракетно нападение е планирано да се попълни с радары в Печора, Република Коми, в Барнаул, Алтайския край, и в Енисейск, Краснодарския край. Новите радары от типа „Воронеж“ трябва да заменят остарелите от типа „Днепър“, „Волга“ и „Дарял“.

Руския радар „Воронеж – М“

В момента в Русия действат четири радары от типа „Воронеж“. По-конкретно „Воронеж-М“ е на бойно дежурство в близост до Лехтуси в Ленинградска област, „Воронеж-ДМ“ в Армавир в Краснодарския край, „Воронеж-ДМ в град Пионерский, Калининградска област, и „Воронеж-М“ в Уsole-Сибирск, Иркутска област.

По-рано преди това Остапенко заяви, че през 2013 г. на пълна мощност ще бъде въведен радарът в Краснодарския край. След което в неговото ползрение ще попадне въздушното пространство над територията на Турция, Ирак, Иран, Индия и държавите от Близкия Изток. При това радарът „Воронеж-ДМ” в Краснодарския край изцяло ще покрие зоната за отговорност на Габалинския радар, чиято работа руското Министерство на отбраната преустанови на 10 декември 2012 г.

КОМПЛЕКСИТЕ „ИСКАНДЕР“ ЩЕ БЪДАТ ВЪОРЪЖЕНИ СЪС СВРЪХТОЧНИ РАКЕТИ

Руските оперативно-тактически ракетни комплекси „Искандер“, които са на въоръжение в Сухопътните войски, ще бъдат снабдени с нови ракети със свръхточни глави на за насочване. Това съобщава руската агенция „РИА Новости“, цитирайки представителя на руските Сухопътни войски полковник Николай Донюшкин, който споделя, че вече се провеждат дейности по създаването на нови бойни части.

Пред журналисти Донюшкин е заявил още за възможността за създаване за сухопътните войски на нови реактивни системи за залпов огън (РСЗО) с далекобойност, равна и дори превишаваща чуждестранните аналози.

Руският ракетен комплекс „Искандер“

„Измежду родните РСЗО най-голям модернизационен потенциал притежава модернизиранията система „Торнадо-С”. Наличните възможности и научно-техническият потенциал на предприятието производител позволяват да се реши задачата по създаване на нейна основа на РСЗО от ново поколение с далекобойност повече от 200 километра”, пояснява пред агенцията Донюшкин.

Ракетните комплекси „Искандер“ са способни да поразяват цели на разстояние от 50 до 300 километра. Пределното отклонение на балистичните ракети „Искандер“, по думите на Донюшкин, е в порядъка на 15 метра, а на крилатите ракети - 2-3 метра. При това на въоръжение в комплекса могат да бъдат ракети както с конвенционални, така и с ядрени бойни части.

А
П

ВЪЗДУШНО-КОСМИЧЕСКИТЕ ВОЙСКИ НА РУСИЯ ЩЕ ПОЛУЧАТ 20 НОВИ РАДАРА

Радиотехническите подразделения на Войските за въздушно-космическа отбрана (ВКО) на Русия през 2013 г. ще получат на въоръжение около 20 нови радиолокационни станции от различни модификации. Това се съобщава в прессъобщение на руското Министерство на отбраната.

Според интернет сайта на Министерството войските за ВКО ще получат радарите „Гама-С“, „Небо-У“, „Подлет-К“, а също и модернизирани радарите „Десна“, „Каста“ и други.

Руският радар „Гама-С1“

Планира се те да се използват за обзор на зададените зони за откриване, автоматично захващане, съпровождане и избор на цели за последващо предаване на информация на зенитноракетните системи, а също и за опознаване държавната принадлежност на целите. Радарите могат да откриват едновременно повече от 100 цели от различни класове, включително самолети, вертолети, безпилотни летателни апарати, а също и ракети на отдалечение до 400 километра на малки, средни и големи височини.

Стана ясно още, че плановете на руското Военно ведомство са да обнови радиолокационните средства на войските за ВКО на 70% до 2020 г.

ТАЙВАН ЩЕ ПОЛУЧИ РАКЕТИ ЗА КОМПЛЕКСИТЕ „ПЕЙТРИЪТ“

Американската компания „Локхийд Мартин“ сключи договор с армията на САЩ на стойност \$ 755 млн. за доставка на ракети за зенитноракетния комплекс „Пейтриът“ РАС-3. Както се съобщава в прессъобщението на компанията, в общия обем на договора влиза и доставка на ракети за Тайван.

Като цяло „Локхийд Мартин“ ще достави на американската армия 168 противоракети РАС-3 и 27 комплекта модернизирани пускови установки. Освен това договорът предвижда доставка на съпътстващо оборудване за зенитноракетния комплекс „Пейтриът“ и за обслужване на комплекса.

Не се уточнява каква част от договора се отнася за Тайван. Тайван стана петият чуждестранен поръчител на американски зенитноракетни комплекси през 2009 г. През декември 2011 г. компанията, която сглобява целия комплекс – „Рейтиън“, получи договор за доставка на Тайван на комплексите „Пейтриът“ и съпътстващото оборудване на стойност \$ 685,7 млн.

Ракета за комплекса „Пейтриът“ РАС-3

РУСИЯ ЩЕ ИЗВЪРШИ ИЗПИТАНИЯ С ХИПЕРЗВУКОВА РАКЕТА ПРЕЗ 2013 ГОДИНА

А
П

Министерството на отбраната на Русия определи срокове за пълни изпитателни пускове на хиперзвукова ракета, способна да развива скорост, равна на пет пъти числото на Мах (около 5,8 хиляди километра в час). Както пише руският вестник „Известие“, изпитанията се набелязани за юли-август 2013 г. Те ще бъдат извършени на полигона в Ахтубинск, Астраханска област.

Проектът за създаване на хиперзвукова ракета е изцяло засекретен. Не са известни никакви данни за него. Първите изпитания на ракетата се състояха на полигона в Ахтубинск през 2012 г., но те не биха могли да бъдат оценени като пълноценни. По време на проверката ракетата се отдели от подвеската на самолета, стартира собствения си двигател, прелетя няколко километра в дозвукова скорост и се приземи.

За целите на предварителните изпитания се извърши проверка на управляемостта на ракетата по време на полет и нейното взаимодействие със системата за пуск и бордовото оборудване на самолета носител. По време на новите изпитания параметрите на пуска ще бъдат разширени. Ракетата ще изпълни по-продължителен полет на хиперзвукова скорост, а двигателят ще работи на няколко режима.

Проект на хиперзвукова ракета на МКБ „Радуга“

Разработката на хиперзвукова ракета активно се води в тогавашния Съветски съюз още от 1970 г., но през 1990 тя практически стига до задънена улица. Руското предприятие „НПО машиностроение“, създадо ракетата „Метеорит“, започва по-късно работа по производство на апарат с шифър „4202“. Машиностроителното конструкторско бюро „Радуга“ през 1980 г. започва проект ГЭЛА Х-90. През 1970 г. на базата на

А
П

ракетите от комплекса С-200 бе създадена ракетата „Холод“, която можеше да развива скорост 6000 километра в час.

Понастоящем „НПО машиностроение“ участва съвместно с Индия в разработката на хиперзвукова крилатата ракета „Брамос“, способна да развива скорост до пет пъти числото на Мах. Освен това корпорацията „Тактическое ракетное вооружение“ се занимава със създаване на ракети, способни да развиват скорост, превишаващи скоростта на звука 12-13 пъти.

През септември 2012 г. вицепремиерът на Русия Дмитрий Рогозин обяви, че в страната се планира да бъде създаден „суперхолдинг“, който да се заеме с разработката на хиперзвукови технологии. В състава на холдинга се очаква да влязат корпорацията ТРВ и „НПО машиностроение“.

ФИНЛАНДИЯ СЕ ВЪОРЪЖИ С НОВИ РАДАРИ

Компанията „Талес Рейтиън Състъмс“ (TRS) завърши приемателно-предавателни изпитания на мобилна противовъздушна радиолокационна станция Ground Master 403 (GM 403) за нуждите на финландските Военновъздушни сили. Както съобщава „Джейнс“, церемонията е проведена в авиобазата в Тикакоски на 15 януари 2013 г.

Този радар стана първият измежду дузината, поръчани през юни 2009 г. Тяхната цена е около € 171 млн. Още два радара GM 403 (на стойност € 29 млн.) закупи Естония от същия производител.

Вторият радар GM 403 Финландия очаква да получи в близките месеци, след като завършат изпитанията с него. Третият радар ще бъде доставен също съвсем скоро.

Радарът GM 400

Радарът GM 403 се причислява към семейството на Ground Master 400 (S-диапазона - от 2 до 4 гигагерца) със среден радиус на действие (около 470 километра). Стационарният вариант на радара - GM 406, има малко по-голям радиус на действие. Както отбелязва „Джейнс“, GM 403 ще заменят остарелите радари KEVA-2010, използвани от Военновъздушните сили на Финландия от средата на 1970 г. Понастоящем Финландия притежава 18 такива радара и се планира те да бъдат изведени от експлоатация през 2015 г.

През ноември 2008 г. бе съобщено, че покупката на нови радари от Финландия е подтикната от случаи на нарушение на въздушните граници на страната от руски самолети.

ИНДИЯ ЩЕ ЗАКУПИ 400 МОДЕРНИЗИРАНИ СЪВЕТСКИ ОРЪДИЯ

Министерството на отбраната на Индия възнамерява да обяви търг за модернизация и доставка в Сухопътните войски на буксирните 130-мм оръдия М-46, съветско производство. Това съобщава „Джейнс“. Индийските военни планират да приемат на въоръжение 400 модернизирани оръдия, които да запълнят дефицита от артилерийски системи в армията.

Артилерийското управление в Министерството на отбраната на Индия през 2012 г. се обърна към компаниите „Тата“, „Ларсен & Тубро“ и „Бхарат Фордж“ с молба да изготвят проекти за модернизация на съветските оръдия и да осигурят от доставчици такива оръдия. Официално искане на това предложение засега не е обнародвано. Индийските компании ще могат да създават консорциум с чуждестранни такива, но всички дейности по модернизирането на оръдията трябва да бъдат извършвани в Индия.

От трите компании, получили покана от индийското Военно министерство, засега само „Тата“ е започнала преговори с предприятия, които са разположени в две бивши съветски републики. За кои точно страни става дума, засега не се уточнява. „Тата“ съвместно с тези предприятия ще извършва комплектуването и модернизацията на оръдията в индийския завод в Бангалор.

130-мм оръдия М-46 се произвеждат в бившия Съветски съюз от 1946-1950 година и са доставени не само за съветската армия, но и за експорт. Конкретно Индия разполага с 2200 такива оръдия. В рамките на модернизацията се планира смяна на оръдейното тяло и увеличение на калибъра на 155-мм. Дължината на тялото ще бъде не по-малка от 45 калибъра.

А
П

Не са известни други подробности за новия проект. Не става ясно по каква причина Министерството на отбраната на Индия е решило да закупи старите оръдия от чужбина, а не да модернизира своите собствени. Известно е само, че модернизацията на оръдията се извършва в рамките на програма за модернизация на полевата артилерия, приета още в края на 1980 г.

В рамките на програмата Индия възнамерява към 2025 г. да остави на въоръжение 3200-3600 буксирни и самоходни артилерийски системи с калибър 155-мм и дължина на тялото 52 калибъра, 155-мм леки гаубици с дължина на тялото 39 калибъра и оръдия от същия калибър с дължина на тялото 45 калибъра. От тях ще бъдат сформирани 180-220 полка.

През 2001 г. Индия сключи с израелската компания „Солтам“ договор за модернизация на 180 оръдия М-46 за поставяне на 155-мм оръдейни тела. По-късно страните се споразумяха броят на оръдията да бъде повишен до 500.

Модернизираното оръдие М-46 на Сухопътните войски на Индия

